

VRTEC

LETNIK 70

UREDIL

FR. LOČNIŠKAR

V LJUBLJANI 1939/40

Izdala »Slomškova družba« v Ljubljani

Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič)

Ob koncu 70. letnika

S to številko zaključujemo sedemdeseti letnik »Vrtca«. Prav iskreno se zahvaljujemo uglednim sodelavcem, požrtvovalnim poverjenikom in zvestim naročnikom za naklonjenost, ki so jo izkazovali listu. Z njih pomočjo se je »Vrtec« razširil do zadnje slovenske vasi. — Enake naklonjenosti prosimo tudi v bodoče. Čim več rednih naročnikov bo imel list, tem bolj ga bomo lahko izpopolnili vsebinsko in oblikovno. Številna pisma sodelavcev, naročnikov in bralcev nam pričajo, da jim je list ugajal. Potrudili se bomo, da bo v prihodnjem letu še bolj zanimiv in vsestransko izpopolnjen.

Uredništvo in uprava.

VII. B, 28173, f

V LJUBLJANI 1939/40

Tiskarna Slovenskega naroda v Ljubljani
Tiskarna Slovenskega naroda v Ljubljani

Kazalo

PESMI

Ahačič Konči: Plačilo	507
Albreht Ivan: Sreča	164
Bevk Fr.: Ninaj, nanaj	254
Bidovec Martina: Molitev 6. septembra	2
Domovini	2
Kužek na izprehodu	310
Brenčič Marija: Ciganček poje	15
Anica lovi sonček	58
Jugoslaviji	121
Drekonja Ciril: Bela vrtnica	501
Tolminske vasi	517
M. Elizabeta, O. S. U.: V jubilejni slavi	1
Koritnik Griša: Kaj je sreča	41
Na planine	58
Sirota na materinem grobu	81
Praznik mladine	121
Jezus in Marija na poti	128
Novo leto	153
Bebica	185
Zima	195
Kovač	227
Veter	291
Kunčič Mirko: Skrbna mama	69
Zalostno pismo	253
Poredni Tonček	298
Beseda sladka	327
Ločniškar Fr.: Pust	203
Na svečnico	209
Vstajenje	254
Maksimov: Božična	145
Sneženi mož	252
Na boj!	270
Sveti Jurič	281
Deček in ptica	337
Slovo od šole	349
Mausser Karel: Detece, sanjaj	254
Ko so nesli k žegnu	257
Meško Ksaver: Izgubljeni raj	96
Marija v polju (Po narodni)	129
V cerkvi	273
Pomlad	313
Poletno popoldne v gozdu	313
Narodna: Sv. Jožef in Marija	129
Plestenjak Jan: Letošnja jesen	88
Janez in veter	110
Koledniki	153
Zima	177
Materi	253
Sever Fr.: Verne duše	81
Pismo Miklavžu	146

Strniša Gustav: Jesen	4
Smuk	235
Križev pajek	325
Svjatoslav: Svetla zvezda	41
Zazibalka	110
Trije popotni so v Betlehem šli	154
Tepežna pesem	146
Koledniki	172
Pomladna	242
Mladinska	273
Zlato pismo	295
Kučmar Potegon	504
Kresna pesem	529
Pastirska kresna pesem	529
Veličkov K.: Bevk Fr.: Lahko noč	254
Zakrajšček Albina: V šoli	102

POVESTI, PRAVLJICE IN PRIPOVEDKE

Bajt Fr.: Delo in Lenoba	22
Zrakoplov in orel	69
Tri sestre	127
Bevk France: Grešna duša	11
Črni pes	241
Čriček Franjo: Spisi Durekovega Jurčka 30, 66, 103, 139, 180, 218, 265, 302	
Nekaj zanimivih o pukšanskem kovaču	342
Dodič Ivan: Divji mož na Pokljuki	20
Upor med živalmi	109
Pehtra baba pod Triglavom	217
Slon Bebi in njegove norčije	222
Kako je stari Žibert bežal sam pred seboj	321
Drekonja Ciril: Pravljica o večnosti	165
Dete	246
Hafner Krista: Palček Peter 34, 70, 107, 143, 185, 224, 268, 305, 345	
Jenko Metod: Povest o zlatu	204
Krasnohorska El.: Rud. Znidarčič: Pri veliki gospodi	88
Kunstelj Francè: Tatič	47
Očetov prstan	288
Langerholz Jan.: Tako govori le mati	247
Prva slika	350
Lebar Anica: Kaj pripoveduje naša muca	37
Vrč s solzami	188
Mausser Karel: Dvoje življenj v kotu	167
Silva	249

Spomin iz mladosti	256
Beganica	257
Milkovič Adam: Zgodba o sliki .	245
Trije bratje	327
Petkanov Konstantin - France	
Bevk: Človek in osel	322
Plestenjak Jan.: Boštjanov Ton-	
ček	12
Mojca	49
Nejeverni pastirček	130
Nagelj	168
Marija s Kureščka	169
Spor	208
Urbanova Mina	250
Moj prvi april	281
Tako se naša Mija uči	324
Polda Tone: Ogenj je nosil . . .	254
Potopec Janez: Zgodba o kozi in	
špiritu	64
Rožencvet Janez: Muren	159
Sever Sonja: Ošabna žabica . . .	318
Sicherl Janko: Gorski zaklad . . .	59
Slapšak Julij: Zgodba o pastirju	
Pavlu 5, 42, 82, 122, 154, 194, 235,	
274,	314
Strniša Gustav: Otroci	95
Čaček	326
Svjatoslav: Bobiček v deželi sanj	
Savli Andrej: Pravljica o zmaju	
Tavčar Angela: Božična povestica	
Timmermanns Fel. - Iv. Cam-	
pa: Prašič	228
Upjohn Anna Milo - G. K.: Za-	
klad	292
Urh Jelka: Vile planinke	60
Vivoda Zofka: Pastirček Ivan . . .	14
Vovk Joža: Kako so Zaplankarji	
luno gasili	25
V. J.: Oderuhova pomoč	117
Winkler Venceslav: O jami za	
vasjo in o županu Andražu	53
O skopuhu Matjažku	199
Zgodba o mrtvi vasi	285
Zakoucky K. F. - R. Z.: Dobrotni-	
kov konj	52
Zupančič Francka: Legenda o	
solzah	348

IGRE

Skrbinšek Milan: Zlati orehi . . .	147
------------------------------------	-----

POUK IN ZABAVA

Ahačič Konči: Za pridne začetni-	
ke in bodoče umetnike (Naše ži-	
vali) 71, 108, 145, 187, 226, 270, 308,	
Mamut	347
Golšavec	97
Debevec Boris: Oglejmo si tobak	
77,	114
D. B.: Novo leto nas pozdravlja . .	189
Zdravilna moč krvi	190
Človek diha	190

Gumilar Fr.: Gospodarske razmere	
v Prekmurju	335
Hafner, Krista: Nočni obisk v Pre-	
šernovi hiši	16
Jerše Jos.: Gojitev kanarčkov . . .	337
Kveder Pavel: Eskimi — prebi-	
valci mrzlih severnih krajev	174
Planica — smučarski raj	210
Finska — dežela jezer, gozdov in	
najboljših športnikov	259
Mladina na smučeh	296
Domovanje v platnени vasi	351
Langerholz Jan.: Čmrljeva dru-	
žina	100
Paljck Leopold: »Tudi pri nas bo-	
mo redili zajčke«	23
Najprej »štalica« — potem kravica	
S čim boste krmili vašo »živinico«	
Morski prašički	137
Male papige	178
Gruntarjeva Špelica in njeni pi-	
ščančki-drobljančki	262
Tudi Trtnikov Lojze bo redil zajč-	
ke	299
R. J.: Naš Mojko	213
Sicherl Janko: Kje so tiste stezice	
Snežec beli vse pobeli	173
Skrbinšek Milan: Zupančičeva	
pesem »Zorica« v šoli	72, 111
Bil sem še otrok, ko smo že igrali	
Kako smo otroci igrali »Trnulj-	
čico«	308, 349
Urh Jelka: Čipkarstvo — naša na-	
rodna obrt	340
* »Vrtec« ob 70 letnici	3
* Prešernova rojstna hiša	16
* Triglav	19
* Prijateljem živalic	23
* Otok Krk	354

DROBIZ

Solska modrost	33, 65, 184
Koliko si star	57
Zakaj ne smemo po sadju piti vode	
Ajda	78
Kako preženemo muhe	78
Kaj pravi zdravje	347

OTROŠKA PISMA	39, 79, 118,
191, 251, 271, 311,	351

UGANKE	40, 80, 120,
152, 192, 232, 272,	312

SLIKE

Naslovne in poglavja izvršil Milko Bam-	
bič. Ostale: Ahačič Konči, Gaspari Ma-	
ksim. Gaspari Oton, Gašperin Rud., Godec	
Fr., Podrekar Fr., Pukelj Jos., Sedej Ma-	
kso, Smrekar Hinko, Sajevec Evgen, Subic	
Ivan, Uršič Fr. i. dr.	

Vatec

Vsebina

V jubilejni slavi (<i>M. Elizabeta, O. S. U.</i>)	1
Molitev (<i>Bidovec Martina</i>)	2
Domovini (<i>Bidovec Martina</i>)	2
»Vrtec« ob 70 letnici	3
Jesen (<i>Gustav Strniša</i>)	4
Zgodba o pastirju Pavlu (<i>Julij Slapšák</i>)	5
Grešna duša (<i>Fr. Bevč</i>)	11
Boštjanov Tonček (<i>Jan Plestenjak</i>)	12
Pastirček Ivan (<i>Zofka Vipočova</i>)	14
Ciganček poje (<i>Marija Brenčič</i>)	15
Prešernova rojstna hiša	16
Nočni obisk v Prešernovi hiši (<i>Hafner Krista</i>)	16
Triglav	19
Divji mož na Pokljuki (<i>Ivan Dodič</i>)	20
Delo in Lenoba (<i>Fr. Bajt</i>)	22
Prijateljem živalic	25
»Tudi pri nas bomo redili zajčke!« (<i>Leop. Paljk</i>)	25
Kako so Zaplankarji luno gasili (<i>Joža Vovk</i>)	25
Spisi Durekovega Jurčka (<i>Fr. Čiček</i>)	30
Šolska modrost	33
Palček Peter (<i>Krista Hafner</i>)	34
Zlate bukve (<i>Krista Hafner</i>)	35
Kaj pripoveduje naša muca (<i>Anica Lebar</i>)	37
Mi pišemo	39
Trdi orehi	40

Reševalcem ugank

Da bo čim več izžrebanih reševalcev deležnih nagrad za pravilne rešitve ugank, razpisujemo: Za vse pravilno rešene uganke tri lepe nagrade (nalično pero in dve mladinski knjigi). — Za tri ali več pravilno rešenih ugank dobijo trije izžrebani zbirke zvezkov.

Vsak reševalec mora priložiti odrezek, ki je zaznamovan na ovitku »Vrtca«. Tega izstriže in prilepi na dopisnico ali priloži pismu.

Rešitve naj se pošljejo do 15. septembra uredništvu »Vrtca«, Ljubljana, Aleksandrova cesta 10.

»Vrtec« izhaja prvi dan v mesecu, devetkrat med šolskim letom in velja z dvema ali tremi mladinskimi knjigami letno 22-50 din, ali v devetih mesečnih obrokih po 2-50 din. — List izdaja »Slomškova družba« v Ljubljani. Zanj odgovarja Ivan Štrukelj. Glavni in odgovorni urednik Fr. Ločniškar v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Sklep uredništva do 5. dne v mesecu. — Uprava »Vrtca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (H. Nižman). — Tiska ga Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

M. Elizabeta, O. S. U.

V jubilejni slavi

Pozdravljen, naš mladinski list,
za jubilejni dan!
Kar prvič stopil si na plan
mladostno svež in razigran,
desetkrat sedem let v zaton
je že odšlo...

Ti bil si nam, mladini naši
razkošen vrt,
ki v njem je klilo in brstelo,
od jutra v noč dehtelo,
da vanj zahajala so rada
krdela mlada.

Ljubitelj bil si mladih src.
Kako si z njimi rad kramljaj,
se kratkočasil in smehljaj!
Tako kot ti nihče ni znal.

Učitelj bil si ljudomil.
Beseda tvoja, vsa vesela,
ob pravo struno je zadela,
da srca v sreči so drhtela.

Voditelj bil si zanesljiv
po pravi poti tja v višave
do večnih kron, do trajne slave,
do sreče prave.

Ostani, »Vrtec«, kar si bil!
Mladino našo k Bogu dvigaj,
za cilje vzvišene jo vžigaj,
naš mladi rod prenavljaj,
zato te Večni blagoslavljalj!

Bidovec Martina

Molitev

6. septembra

*Dobri Bogec, čuj, oj čuj,
kar moj srček danes prosi:
krone naj naš mladi kralj
pretežko nikdar ne nosi.*

*Bogec, srečo vso mu daj,
bister raste naj med nami.
Ko odrastemo, zvesto
bomo stali mu ob rami,*

Bidovec Martina

Domovini

Mogočna si, o domovina moja,
pradedov naših davnih sladka sanja,
zibel junaštev, ki se svet jim klanja,
o, čudovita je lepota tvoja.

Zanese mnogo v tuji svet jih hoja,
češ da se sreča sama tam oznanja,
denarcev svetlih kup glasno pozvanja,
a vendar tam ne najdejo pokoja.

Zgradili so nam dom junaki šlave,
s krvjo je sveto polje napojeno;
za svóbodo so našo bili boje.

Doma za nas izvor je sreče prave,
kar naše je, za nas je dragoceno:
spoštujmo tuje, a ljubimo svoje.

»Vrtec« ob 70letnici

S to številko začenjamo 70 letnico našega lista. Dolga doba je to in že samo njegov obstanek nam priča, da je list mladini potreben. Saj je bil vsa leta njen skrbni učitelj in vzgojitelj, vodeč jo po varnih stezicah k izvirom lepote in dobrote. Vzbujal je v mladih srcih vse plemenite čute in skrbel za njih izobrazbo ter plemenito zabavo. Bil je več desetletij edini list, ki je odpiral mladini pogled v našo slovensko književnost. V njem so se vadili mladi pisatelji in ostajali njegovi podporniki in sodelavci tudi v zrelejših letih. Lahko rečemo, da bi marsikaterega dobrega književnika ne imeli, ako bi mu ne bila že v mladosti dana prilika, da se vadi v izražanju svojih misli. Na prste bi lahko sešteli mojstre naše besede, ki bi ne bili kdaj sotrudniki »Vrtca«.

Prvi slovenski mladinski list je bil »Vedež«, ki je izhajal od leta 1848. do 1850. ter ga je urejeval Ivan Navratil. Šele po 21 letih smo dobili nov list »Vrtec«. Ustanovil ga je Ivan Tomšič, učitelj v Ljubljani, in ga urejeval celih 23 let, do svoje smrti. Pridobil je za list skoro vse tedanje pomembne književnike, a tudi glasbenike, ki so priobčevali v prilogah svoje skladbe. Tu dobimo Riharja, Försterja, Avg. Lebana, G. Ipavca in druge. Med sotrudniki lista srečujemo prva leta največkrat Lujizo Pesjakovo in poleg manj znanih tudi S. Jenka, Fr. Cegnarja in Fr. Levca. List je bil prav raznovrsten. Poleg pesmi in povesti je priobčeval tudi prirodoznanske, zemljepisne in zgodovinske črtice, pregovore, reke in uganke. Kakšno je bilo zanimanje za list, priča že to, da so bili med reševalci ugank tudi izobraženci. To je razumljivo, ker kaj takega v onih časih nismo imeli.

K listu je pritegnil skrbni urednik Tomšič kmalu tudi Fr. Levstika. Ta je priobčeval v »Vrtcu« svoje znamenite »Otroške igre v pesemcah«, ki so še danes vzor prave otroške poezije.

Po Tomšičevi smrti (l. 1894) je prevzel uredništvo »Vrtca« Anton Kržič, ki mu je pridružil še list »Angelček«. Vmes je urejeval »Vrtec« nekaj časa tudi Fr. S. Finžgar.

Anton Kržič je v marsikakem oziru list prav lepo izboljšal. Znal mu je pridobiti zlasti novih odličnih sotrudnikov. Imena kot O. Župančič, Fr. S. Finžgar, Kette, Murn, Silvin Sardenkov, pozneje tudi Ks. Meško, Milan Pugelj, Joža Lovrenčič, Bevk in dolga vrsta drugih priča, da je priobčil »Vrtec« marsikaj, kar bo imelo v naši književnosti trajno vrednost. Kržič je z izpodbudno besedo in poučnimi migljaji dvigal mlade pesnike in pisatelje. Zraven pa je z radodarno roko priskočil marsikateremu mlademu književniku na pomoč. Tudi kanonik Kržič je uredil 23 letnikov kot njegov prednik ter izvršil že s tem važno kulturno delo.

Zadnja leta je onemoglemu Kržiču pomagal pri urejevanju kanonik Jos. Volc, ki je prevzel l. 1918 uredništvo in uredil 14 letnikov. List je dobil novo vnanjo obliko in posvečal vedno večjo pozornost ilustrativni strani. Med sotrudniki srečujemo poleg starih imen tudi mnogo novih. Urednik je še posebno pazil na pravilnost in lepoto jezika. Skrbno je izbiral snov in list se je vzdržal kljub težkim povojnim časom. Vse to je v prvi vrsti zasluga tega odličnega urednika, ki je pridobival listu vedno več prav izbranih sotrudnikov. O svojem predniku Antonu Kržiču pa je napisal prisrčen in vzoren življenjepis.

Njegov naslednik je bil katehet Vinko Lavrič. Uredil je 4 letnike. Posvečal je mnogo pozornosti vnanji obliki, pridobil novih ilustratorjev in z mnogimi originalnimi zamisliki poživiljal list. Med sotrudniki je imel odlične starejše in mlajše književnike: Meška, Preglja, Bevka, Jalna, Kmetovo, Faturjevo in več novih.

Za njim je urejeval list 3 leta prof. Fr. Jesenovec. Množica mladinskih listov je odvezla kolikor toliko naročnikov tudi »Vrtcu«, čeprav ni tega zaslužil. Kljub temu se je list vzdržal. Ohranil je v svoji notranjosti vso ono vsebinsko vrednost kot prejšnje čase. Prava slika na vnanje skromnega slovenskega doma, ki pa hrani v notranjosti prave vrednote in skrbno čuva dragocene svetinje svojih prednikov.

Z 69. letnikom je prevzela list »Slomškova družba«. Za »Vrtce« se je zdaj zavzel del učiteljstva in duhovščina. Z njih nesebično pomočjo se je močno dvignilo število naročnikov, kar daje listu oporo, da bo lažje vršil naloge, ki mu jih narekuje nova doba.

Tako hoče ostati »Vrtce« tudi naprej slovenski mladini prijeten dom, kjer se bo pošteno zabavala, učila in vzgajala ob lepoti naše besede za vse plemenite vzore, ki vodijo k časni in večni sreči.

Gustav Strniša

Jesen

*Priroda umira ... Vetrovi ječijo,
prepevajo smrtno ji melodijo,
zapijajo, piskajo, tulijo vmes,
odnašajo velo listje z dreves.*

*Priroda poslaavlja se in se smehlja,
umrla bo krasna in čudežna vsa,
v razkošnih se barvah spreminja, blesti,
ko sonce jesensko nad njo zažari.*

*Priroda umira ... Izginja žioljenje,
a čaka jo spanje in spet prerojenje:
nevesta bo vstala iz snežnih plenj
in spet zaživela cvetočih bo lic!*

*Priroda umira ... Izginja mladost
in v srcih se starčkov oglašja bridkost:
— Kako smo sejali in kaj smo našli?
Zdaj čas je, ko lahko bi bili veseli. —*

Zgodba o pastirju Pavlu

1. Najdenček

Stoji, stoji tam sivi grad. V tem gradu bolna leži — v skriti temni kamrici — prelepa mlada vratarica. Dobila je majceno dete, ljubkega sinka. Nežen obrazek je imel otroček, kakor sinjina majskega neba mili očesci in usteca smehljajoča se in rdeča kot rahel diš nageljnovnega cveta; kdor bi ga bil videl, bi se ga ne bil mogel zlepa nagledati. A otroče ni bilo zaželeno, zato tudi ne ljubljeno, ker ni smelo poznati očeta. In je tajila dete, še preden je zagledalo luč sveta. In zdaj, ko je bilo rojeno, ga še s krajem levega očesa ni marala videti. »Joj, joj, prejoj! Kaj ti, sinek, meni boš?« je tarnala. »Ko te ne bom mogla več prikrivati in tajiti in se bo izvedelo: grdo bodo z menoj ravnali, ob službo me bodo dejali, neusmiljeno iz gradu napodili, v sramoto in revščino pahnili. Joj, joj, prejoj! Kaj ti, sinek, meni boš? ...« Črn načrt, ki je bil že pred časom skovan in skrit v njenem srcu, je iznova butnil na dan in ji razvaloval vso kri in možgane in srce. In je bolj vzdihovala, nego tarnala: »Joj, joj, prejoj! Kaj ti, sinek, meni boš? Nisem te doslej priznala, pa tudi poslej nočem vedeti zate: vstala bom, s teboj v temni gozd pohitim in te tam divjim zverem izročim ... Ojoj, joj in prejoj!« Zajokala je, vstala je, težko je vstala, dete v plenice tesno povila in se tiho iz temne kamrice izgubila. Oprijemajoč se za mrko zidovje je tavalala po mrzlih hodnikih in pri skritih zadnjih vratih na strmi strani sivega gradu izginila v okrilju temnega goščavja v gluho noč...

Dolgo je že hodila, predaleč je že prišla z ubogim črvičkom, nežnim detetom, ki ji je spokojno spalo v naročju. Težko je že premikala trudne noge, a še je ubirala pot pod seboj, še je brodila dalje in dalje. Luna ni sijala, zvezde niso migljale. Temna noč, samota in zbudena vest so jo plašile. Vedno tesneje ji je bilo pri srcu, vedno bolj jo je bilo strah. Tam iz daljave ji udari na uho čudno lajanje gladnih lisic, tuljenje požrešnih volkov, hlastanje in momljanje silnih medvedov: približala se je bila širnemu gozdu — svojemu cilju.

Zdrzne se, zona jo prešine, strah jo pretresa, noge ji klecajo v kolenih, mrzel pót ji moči čelo in lepo mlado lice. Obstane. Naprej si ne upa, nazaj ne sme. »Joj, joj, prejoj! Dete nezaželeno in neljubljeno, kaj si storilo? Zakaj si prišlo na svet?« kliče in vzdihuje v temno noč. »Raztrgale bodo naju divje zveri, tebe in mene; joj, tudi mene, premlado mater, prelepo grajsko vratarico! Joj, joj, prejoj! ...« Ne koraka ne more več narediti.

Tisti usodni trenutek se ji z nepremagljivo silo vzbudi v srcu naravni materinski čut in jo vso prevzame. V tistih strašnih minutah zavpije v materinski strtosti in v smrtni grozi: »Ojoj, prejoj! Ali ni tudi ta črviček po božji podobi ustvarjen?« In ko vsa obupana z detetom v naročju tam stoji in kleca, se hipoma zaokrene in nič ne pomišlja in nič ne okleva: odločno hoče nazaj, nazaj hoče, naj reče on, prejasni gospod grof, kar hoče!...

Ali kam? Kam nazaj? ... Zdajci zagleda doli na obronku hriba svetlo lučko. Iz neznane kočje je bleščala in vabila. »Rešitev, rešitev!« vzklika nesrečnica in se požene z detetom proti kočji, naglo, kolikor so jo mogle utrujene noge še nositi.

»Morda se ga usmilijo dobri ljudje in meni bo greh prej odpuščen,« si je šepetala po poti zmedeno in si brisala vroče solze, ki so ji lile po licih. In ko je priklecala tja, je zaslišala otroški jok iz kočje. To je bilo dobro znamenje, ki jo je opogumilo. »Kaj naj drugega storim? Tu ga pustim, pa bo. Kjer imajo srce za enega, se ne bodo branili vzeti še drugega.« In je na pragu neznane kočje pustila nebolgljenčka, lastnega sinka, in zbežala od tam. Strah in groza sta ji dajala moč, da skoro čutila ni težkih in trudnih nog.

Petelini še niso odpeli, cerkovnik še ni odzvonil dneva, ko je pritavala kakor v sanjah nazaj na grad, v svojo skrito temno kamrico in se vsa izčrpana zagrebla v posteljnino na svojem ležišču. Misli se ji ni dalo, le vzdihovala je temno, obupno: »Ojoj, ojoj in prejoj!...«

Tisto jutro jo je že na vse zgodaj obiskala sama prejasna gospa grofica in jo nagovorila: »Preljuba grajska vratarica, kaj je s tvojim zdravjem? Ali ti naj pošljem po padarja ali boš že vstala?« In bolna vratarica se je potajila, zbrala in hitro odgovorila: »Prejasna gospa grofica, po padarja ne pošiljajte, nocojsnjo noč mi je odleglo; vstala bom in šla po svojih opravkih.« Prejasna gospa grofica je še vprašala: »Lepa moja vratarica, ali si kaj slišala: tri noči, kar polegaš, so mi v nočni tišini prinašali vetrovi zdaj pa zdaj na uho otroške glasove, kakor jok novorojenčka; nocojsnjo noč pa je vse utihnilo. To se mi čudno zdi, zato sem prišla pogledat k tebi.« Mlada otročnica se je prestrašila teh besed, a se je hitro znašla in odgovorila: »Prejasna gospa grofica, tudi jaz sem

nekaj takega slišala; zato sem vstala in pogledala skozi okno, pa sem se morala smejati: naš mucek je bil, ki je miške lovil; ko pa je pod moje razsvetljeno okence prišel in ni nobene miške ujel, je pa mijavkati začel; in prav tako je mijavkal ta preteti grajski muc, kakor joče mlado otroče. To noč pa mi je že odleglo, zato sem ugasnila luč in maček se ni več oglasil.« Prejasna gospa grofica, ki je zapala mladi grajski vratarici, se je zadovoljila s tem odgovorom, se ljubeznivo posločila in odšla v svoje dvorane.

Lepa vratarica se je bolešno nasmehnila: »Joj sreče: še mi zaupa grofica! Vse je zaborjeno. Ne bodo me zdaj iz gradu grdo zapodili, neusmiljeno v revščino in sramoto pahnili.«

Še tisti dan je zopet opravljala svojo službo kot grajska vratarica; delala se je živahno in židane volje, kakor da bi se ne bilo

nič hudega zgodilo. Le ko je šel prejasni grof mrko mimo nje in je še pogledal ni, je zaječala v svojem srcu, na glas ni smela, da bi se ne bila izdala; zakaj za njim je stopala prejasna gospa grofica...

2. Pri kočarjevih

V revni hišici na obronku hriba je živel usmiljen vaški kočar s svojo verno ženo in z malim sinkom, komaj sedem dni starim. Tisto temno noč je bila žena-otročnica nekaj bolehná. Skrbni mož jo je čuval in ji zvesto stal ob strani; rahljaj ji je ležišče, kuhal čaj iz zdravilnih rož in prilival leščerbi, da ni ugasnila. Takole po polnoči je ženi odleglo; zadremala je in kar trdno zaspala. Tedaj zastre mož leščerbo, da bi svetloba ne motila žene v spanju, se splazi po prstih k peči, leže na trdo klop in tudi sam polagoma zadremlje, a le narahlo. V dremavosti in polspanju se mu zdi, da sliši, kako se priklenjeni pes trga z verige, se zaletava v nekoga in na vso moč laja. Tudi petelin, če prav sliši, se že oglašá. »Le kaj ga je prebudilo? Saj še ni dan!« se vprašuje v sanjah. Pa komaj to izreče, zasliši čisto jasno, da joka nekje dete. To bo sinek v zibelki. Zato v sanjah pokliče ženo in ji reče: »Ti, pozibaj, pozibaj sinka, da ne bo jokál.«

»Saj ne joka!« ga zavrne žena.

»Daj no, daj. Le pozibaj malega, le; saj ga vendar slišiš, kako ihti,« prigovarja on.

»Kaj bo ihtel, saj ga imam vendar pri sebi,« pojasnjuje ona.

Za nekaj hipov molk, nato se mu sanja, da ga kliče žena: »Pojdi in poglej, kaj je!«

»Kaj da je? Nič!« ji odgovori v sanjah.

»Daj no! Poglej, kaj je zunaj,« je silila.

»Kaj je zunaj?« ponovi mož. Nič ne sliši, pa vendarle natakne cokle in gre gledat. Ko odpahne vežne duri, zadene z nogo v podolgovato košarico — kakor kakšna krušnica se mu je zdela — in zasliši iz nje otroško ihtenje.

»Neroda nerodna!« vpije žena v hiši.

»Luč, luč!« kliče mož ob vežnih durih.

Žena prihiti z lučjo in posveti na tla pred duri: oba zagledata otroka v podolgovati košari. Pes, ki se je strgal z verige, ga je lizal in grel.

»Zakaj ga že nisi nesel v hišo, saj slišiš, da joka, ker ga zebe,« kara žena.

»Kaj pa hočeva s takim otročičem? Za nadlogo nama bo!« meni mož.

»Tudi nadloga je od Boga. Ko doraste, bo že za kaj,« reče žena, zgrabi košarico z najdenčkom, jo nese v toplo sobo in se veselo smehlja: »Vidiš, ljubi mož, zdaj imamo pa dva, našega Petrčka pa še tegale.« In je takoj napojila nebogljeno dete, nato ga pa še previla. Pod povojem je dobila zganjen listek, na njem je bilo zapisano: »Je krščen. Pri krstu so mu dali ime Pavel.« Mož se je zasmejal: »Lej no, zdaj imamo pa kar dva brata svetnika v hiši. Eden je Peter, drugi je Pavel.«

To vse se je zgodilo le — v sanjah.

Zdajci se žena, ki jo je zdravilni čaj pozdravil in trdno spanje okrepilo, prebudi in res zasliši drobne otroške glaske, sunkovite, ihteče, kakor od otroka, trpečega v hudih sanjah. »I, saj se še ne more sanjati komaj teden dni staremu detetu, kakor je naše? In vendar se mu sanja, da tako ihti, sirotek,« si misli žena, potlej pa pokliče moža, ki je v tem trdno zaspal na trdi klopi, in mu reče: »Ali ne slišiš, kako ihti najin sinko v zibelki? To trpi ubogo dete v hudih sanjah! Poglej, poglej in ga preloži ali pa zbudi!« — »To se ti le zdi,« je odgovoril mož, ki je čisto pozabil na čudne

sanje, ko ga je poklicala žena; vendar je vstal in stopil k zibelki, odgrnil belo rutico z glave in pogledal; ali drobno dete ni vzdihovalo, sinček miljenček ni ihtel: spokojno je spal in blaženo se je smehljaj, bržkone je videl angelce. In mu je zopet zakril z belo rutico glavicu globoko na oči, stopil po prstih k postelji, k svoji ljubljeni ženi, in ji povedal, da sinček sladko spava in se z angelci poigrava. Toda ljubljena ženka se ni dala ugnati. »I, saj še zdaj slišim ta mili jok, ta pridušeni jok; kaj ti nič ne slišiš?« Mož posluša in tudi njemu se zazdi, da čuje kakor otroški jok, tam nekje zunaj, iz daljave. In reče: »Slišim, ljuba ženka! Vendar to ni glas našega sinka. Od mladih lisičk je, ki tavajo po gozdu in vekajo kakor otroci.«

»Ti, meni se pa le zdi, da slišim dete jokati... Ne, ni naše; tam zunaj... Slišiš? Na pragu veka otroče. Le verjemi mi, to je človeški glas, otroški glas!« je še rekla skrušena žena. Mož je prikimal: »M-hm, tudi jaz slišim,« in dodal: »Veš, lisička je, mlada lisička; luč jo je, privabila h koči in zdaj z jokom kliče svojo mater, staro lisico. Ne more biti drugače.«

Ihteč in zadušljiv otroški glas je zdaj glasno in razločno zadel ob okno borne kočee in zadonel v tiho, razsvetljeno izbico in popolnoma vzdramil naša dobra zakonca. Mož se je zravnal in gledal debelo na okno, žena pa je glasno zavzdihnila: »Pojdi, pojdi in poglej, kaj je.« Možu je šlo po glavi: Kar Bog odloči, temu nihče ne uide. Zgodi se božja volja! In je šel, brez besede je odpahnil vežne duri in v svoje veliko začudenje je zagledal precejšno štruco, ki je v plenice zavita ležala na hišnem pragu, in ne podolgovate košare, kakor se mu je sanjalo, a je že pozabil na sanje. »Jejmene, kaj pa bo to?« je šepetaje zamrmral in nerodno zgrabil in nesel tisto, kar je bilo — lisička ni bila, to je dobro vedel — v gorko izbo k ženi otročnici. In ko je stal pred njo s tisto štruco v roki, je začudeno in plašno mrmral: »Kaj pa bo to, kaj pa

bo to, ljuba žena?« Tuji otroški dih in jok in stok so v hipu sprostili materinski čut in vedno čuječo materinsko ljubezen v kočarjevi ženi, da se je dvignila v postelji in sede vzela v naročje čudno neznano štruco. Pa komaj jo je vzela v naročje in pogledala, je že vsa srečna vzkliknila: »Mož, moj ljubi mož! Božji človek je, majceno dete, oh in tako lepo, prelepo!« In je grela neznano dete s svojim dihom in ga pritiskala na svoje prsi in mu grulila, dokler ni utihnilo. In ko je utihnilo, mu je dala hrane. Neznano dete je pilo, z možem sta ga pa gledala in se ga nista mogla nagledati. In ko se je napilo, je zaprlo svoja mila očka, sinja kakor cvet spominčice; in dražestni obrazec in drobna usteca so se mu smehljajla kakor angelcu v stranskem oltarju pri fari. In kakor da je ta nebogljjenček prinesel zdravje v borno bajto: žena je vstala in se od te ure čutila popolnoma zdravo. Nato je skopala dete, ga povila v nove plenice, mu naredila sveti križ na čelo, usteca in prsi ter ga položila v svojo gorko posteljo. Potlej je še stopila k zibelki, kjer je mirno spal sinček, sladki njen Petrček, ki bo to jutro teden dni star. Z vso nežnostjo velike materinske ljubezni ga je poljubila, se obrnila k možu in rekla: »Ali je Bog tako hotel?«

»Kaj? Kako?«

»Da imava zdaj dva sinčka: Petrčka in Pavelčka. Saj bo najdenček Pavelček, ne?«

»Saj ta ni naš.«

»Čigav pa? Bog ga je nama poslal. Ti sam si ga prinesel v hišo. Rekel si, da je mlada lisička zunaj. No, zdaj pa imaš lisičko!«

»Hm, ali mater vendar ima, ali ne? Le čigavo bo neki to otroče?«

»Dobre matere gotovo ne! Dobra mati ne izpostavlja lastnega otroka na pragu neznane hiše. Ali Bog v nebesih ve, da ga midva ne bova zavrgla; saj kar človek z eno roko deli, mu Bog z drugo povračuje.«

»O, tega pa ne, tega! Kdo bi bil tak, da bi mogel podobo božjo zavreči? Dušo ima, redila ga bova, stran ga ne bova metala.«

»Od ure do ure Bog pomore. Sodim, da bosta imela oba dovolj hrane pri meni, kaj ti meniš?«

»Hm, obema ne boš ti sama kos. Ali nič se ne boj in kar brez skrbi bodi. Kakor sva ubožna, zredila bova vendarle tudi najdenčka poleg našega. Čuha v hlevu ima obilo mleka in ker krava pri gobcu molze, jo bom krmil kar najbolje, da bo še na preostajanje mleka pri hiši. Boš videla, da bo res tako. In otroka nama bosta rastla, da bo veselje.«

»O, ljubi moj mož, srce mi pravi: sam Bog je tako hotel, da imamo zdaj kar dva fantka pri nas. Poglej ju no, ali si nista podobna? Najdenček je kakor naš. Samo bolj majhen je še, se mi zdi.«

»Le čigav je? Bog ve, kje bivata njegov oče in mati?«

Poizvedovali so drugi dan po vasi, če kdo ve, čigav da je. Nihče ni vedel, vsakdo se je branil in se izgovarjal: »Moj ni! Naš ni!« — Poizvedovali so tretji dan, četrti... več tednov in mesecev, nobeden ni vedel in v najdenčkovem življenju niso tega nikoli izvedeli.

»Kaj bo pa zdaj?« je vprašal mož.

»Redili ga bomo, kaj drugega!« je odvrnila žena. »Ko bo shodil, boš še eno žlico kupil, pa bo. In ko bo odrastel, nam bo pasel kravo in se bosta z našim skupaj igrala. Ali ne?«

»No, če ni drugače, ga pa vzemiva,« je pritrdil mož.

In pri tem je ostalo, najdenček je ostal pri kočarjevih.

Precej drugi dan so ga krstili in pri krstu je res dobil ime Pavel. Tako so imeli pri kočarjevih dva sinka-dvojčka: Petra in Pavla. Podobna sta si bila tako, da je v detinski dobi moral Pavelček vedno nositi privezan trak okoli zapestja, da ga ni mati zamenjala s Petrčkom ali pa narobe; pozneje pa mu je oče kočar prav v živo odrezaval šop las nad levim ušesom, da je mogel ločiti dvojčka. »Mar ni to čudno, da sta si tako močno podobna, bolj kot rodna brata?« je večkrat omenjala kočarica. Kočar ji je pritrdjeval in še dostavljal: »Bog je tako hotel, kaj bi drugače govorili.«

In ko je najdenček shodil, sta se z domačim skupaj igrala in se rada imela kot rodna brata; mislila sta oba, da sta si prava brata. Ko pa sta že nekaj časa hlačke nosila, sta skupaj pasla živino. Na paši sta kurila, krompir pekla, kozolce prevračala, svinjko bila in še druge norčije uganjala. Kočar in kočarica sta imela kakor svojega, tako tudi najdenčka rada. Ko

jima je namignil kmet iz vasi, da bi dala enega k njemu služiti za pastirja, je vprašal kočar: »Katerega pa?«

»No, Pavleta,« je rekel kmet.

»Tega ne, ker je najdenček, čeprav bi ostal še njegov brat Peter doma,« je menil kočar.

»Pa Petra, no!« je poudaril kmet iz vasi.

»O, tega pa tudi ne, je le sin, čeprav bi ostal še njegov brat Pavel doma,« je odgovorila kočarica.

»Torej nobenega?« se je razjezil kmet in se zaokrenil. In oba, kočar in kočarica, sta pritrdila: »Nobenega! Za enkrat nobenega! Sta vendar še premajhna, da bi šla že od hiše, da bi šla že služiti.«

Tako sta ostala oba bratca doma, Peter in Pavel, a ne v škodo borni domačiji, nego v srečo: otroci so blagoslov božji!

Kočarjevim je šlo vse po sreči, odkar so sprejeli še najdenčka za svojega. Čuha jim je trikrat po vrsti vrgla po dvojce telet in vsa so se obnešla. V svinjaku so se pujski dobro redili. Putke so dajale obilo jajc; pod kokljo ni bilo prav nobenega klopotca ali zaprtika: kolikor vgnezdjenih jajc, toliko izvaljenih piščancev. Tisto malo polja, kar ga je premogla kočja, je rodilo obilno; žito je plenjalo kakor še nikoli prej. In ko je brez oporoke umrl na vasi stari stric, ki ni imel otrok, je po zapuščinski obravnavi pripadlo njegovo še dokaj obširno posestvo kočarjevim, česar niso nikdar niti v sanjah pričakovali. Preselili so se tedaj na novo domačijo, v lepo belo hišo sredi vasi. Tako je v nekaj letih postal kočar ugleden kmet, ki je še precej cvenka čutil pod palcem.

Neko nedeljo popoldne sta bila srečna zakonca poleg male hčerke Jerice, ki jo je ljubi Bogec dal že na novem domu, sama v hiši. Oče je prižigal pipo in vlekel, da je tisti značilni pk — pk — pk glasno donel po sobi, mati pa si je dala dosti opravka z malčko v zibelki, ki to pot ni in ni marala zapreti oči in zaspati. Ko jo je naposled le premagal spanec, je mati še nekaj časa zibala, nato pa zaustavila zibelko, pobožno prekrizala dete in pripomnila možu: »Ti, slišiš? Veš sosedje in sorodniki nama zavidajo, češ da se je sreča zasmejala naši hiši, da smo si vidno opomogli ... Kaj praviš na to?«

»Če nas zavidajo, pa naj! Komur Bog da, vsi svetniki mu ne odvzemo,« je odgovoril mož in krepko potegnil nekajkrat iz pipe. »Skoraj bi uganil,« je še povzel, »kako da smo se dokopali do sreče. Pravijo, da so otroci blagoslov božji; za svojo osebo ne morem tega zanikati. Še nikoli nam ni primanjkovalo kruha, tudi v koči ne, odkar sta ...«

»Odkar sta dva sinčka, dva bratca pri hiši,« mu je vpadla ona v besedo in še pristavila: »Dva sinčka, dva bratca, to je najina sreča! Le verjemi mi, da je tako!«

»Ne bom oporekal, bo že menda res tako,« je pritrdil on; »Bog da usteča, pa položi tudi polno žlico zraven!«

Mala v zibelki se je prebujala; jo je moral res veter prepihati, ko so jo nosili zunaj, jo pa črviči zdaj po trebuščku, da ne more mirno in sladko spati. Pk — pk; pk — pk! je pokal in pihal zadovoljno in možato oče ter pogledaval v najmlajšo srečo v zibelki, v drobno Jerico. Tudi mati je imela oči uprte v hčerkico. Ob pogledu na ljubko detece v zibelki sta se oba, oče in mati, večkrat ujela z očmi in se ljubeznivo smehljala; sta pač čutila v srcu resnico: otroci so sreča v družini, blagoslov božji za hišo. Tudi najdenček! Zdi se, kakor da ima nad takimi sirotami ljubi Bogec kar obe roki razprostrti.

(Dalje.)

Grešna duša

Živel je mati, ki je imela mnogo otrok. Vzgajala jih je v strahu božjem, pri tem pa je včasih pozabila skrbeti za lastno dušo. Zbolela je in umrla. Njeno telo še ni bilo na mrtvaškem odru, ko je njena duša že stala pred nebesi.

Potrkala je na vrata.

»Kdo je?« se je oglasil sveti Peter.

»Duša, ki bi rada gledala Boga.«

Sveti Peter je odprl, gledal in ni bil nič kaj zadovoljen. Duša ni bila tako čista in bela kakor sneg, da bi smela naravnost v nebeško kraljestvo.

»Joj!« je zavpila mati. »Kaj sem storila?«

»Treh grehov se nisi spovedala ne se zanje spokorila,« je odgovoril sveti Peter.

»Oh, kaj bo zdaj z menoj?«

»V vice pojdeš za tisoč in še za tisoč let. Potem pridi in zopet potrkaj na vrata.«

Mati je bila potrta in žalostna. Toliko je na zemlji trpela in skrbela, težko čakala, da vidi Boga, zdaj pa mora v vice za tisoč in še za tisoč let.

Svetemu Petru se je zasmilila.

»Pojdi, grešna duša«, ji je rekel, »pojdi po tej stezi! Dospela boš do treh prepadov, ki so jih izkopali trije tvoji grehi. Ako jih preskočiš ali preletiš, prideš tudi v nebesa.«

Odšla je po stezi, ki ji jo je pokazal sv. Peter. Prišla je do prvega prepada, bil je globok in širok, ni ga mogla preskočiti, ne preleteti.

»Otroci moji!« je zavpila, kakor da jih kliče na pomoč.

Tedaj se je čez prepad vzpela bela vrv. Spletena je bila iz misli njenih otrok, ki je niso pozabili.

Mati je stopila čez belo brv, šla je dalje po stezi, prišla do drugega prepada. Ta je bil širji in globlji od prejšnjega. Ne bi ga mogla preskočiti ne preleteti.

Še preden je od žalosti znova zavpila, je že peljala čez prepad srebrna brv. Nastala je iz solza njenih otrok, ki so za njo žalovali, ker so jo ljubili.

Hodila je in hodila, prišla je do tretjega prepada. Ta je bil najširji in najgloblji. Ni mu bilo videti do dna ne na drugi breg.

Stala je ob njegovem robu in glej, že je držal na drugo stran zlat most. Postavila ga je molitev njenih otrok, ki so jo za blagor njene duše pošiljali pred večnega Boga.

Bila je rešena.

Na drugi strani prepada se je širil krasen vrt, bil je raj. Sredi raja je stal zlat prestol, na njem je sedel Bog. V rokah je držal svet, okoli njega pa so stali angelci in igrali na harfe.

Mati je bila vsa prevzeta od nebeškega sijaja. Stala je in gledala. »Pridi!« ji je rekel Bog. »Veliko si trpela, deset otrok si lepo vzgojila, veseli se z nami!«

In tedaj je mati pristopila, dvignila roke v zahvalo in z angelci zapela... Zdaj gleda Boga na vekomaj.

Jan Plestenjak

Boštjanov Tonček

Očeta so mu ubili v Galiciji, hišo so mu požrli dolgovi, ostala mu je le mati sirota in pa široka cesta, razpletena čez širna polja in zgublajoča se v temne gozdove.

V raztrgani bajti bogatinca Kozinca je dobila mati zavetišče, za živež medlo, posneto mleko in lojevo zabelo. Za prebrani krompir pa se je morala pehati po njivah, trebiti meje in prati cunje bogatinčevim hlapcem in deklam.

Dokler Tonček še ni hodil v šolo, ga je jemala s seboj. Kadar ga je vročina prevzela na polju, ga je vrglo kar v razor, v gozdu se je zleknil v senco, pri potoku pa pod vrbovje.

»Pazi, da te kača ne piči. V takem grmovju jih je dosti!« ga je opominjala mati.

Tonček je kače sicer že videl, vendar da bi bile tako strašne in hude, se mu pa kar ni zdelo res.

»Ne kali mi vode!« je morala ponavljati ob potoku, ker je Tonček le prerad lovil ribice in jih spravljaj v ribjo stajico, ki jo je ogradil z blatom in peskom. Po cele ure je potem ogledoval ribice, ki so se zaganjale v ogrado, da bi splavale na svobodo po kraljestvu potoka.

»Pomagaj mi, no!« ga je predramila mati.

»Bom!« je zahitel Tonček, prej pa še odprl ograjo, da so ribice v trenutku izginile v potoku.

Šola! Tonček se je je veselil, ker je bil radoveden, tu in tam pa ga je zaskrbelo, ker so mu starejši tovariši pripovedovali, kako strog je učitelj, kako mirno je treba sedeti in kako tenko poslušati.

No, ko pa je bil že v šoli, mu je še nekam ugajalo. Župnik je bil veliko bolj prijazen kakor na prižnici in učitelj ni bil tak razbojnik, kot si ga je namišljal.

»Le uči se pridno!« ga je svarila mati in kar grenko ji je bilo pri srcu, ko je odhajal.

»To bo dolgo dopoldne!« jo je zaskrbelo, ko je Tonček hitel po travniku in že zavil čez brv na belo cesto.

»Bog ne daj, da bi se kdaj šel potepat!« mu je naročala jesenskega dne. Sama je videla kopico otrok, ki so se potepali, doma so bili pa starši v dobri veri, da se pridno uče in tenko poslušajo.

»Ne bom!« je zatrjeval Tonček in čudno se mu je zdelo, da ga opominja, saj mu še nikoli ni prišlo na misel, da bi se šel potepat.

»Tonček, jaz vem pa za ribe, takole velike so. Jaz sem jih že pet ujel,« mu je razlagal Lačnikov Poldek.

»Kje?« je prevzelo Tončka. Loviti ribe, to je bilo zanj največje veselje.

»Na ovinku, pod mostom!« mu je razodel Poldek.

»Saj še utegneva, poglejva!« je namignil Tončku in oba sta jo kar ucvrla proti mostu. Tam blizu ni bilo hiš in nihče ne pride gledat pod most. To je bilo Tončku še najbolj všeč, saj ga je ribič že nekajkrat zapodil, ko je lovil na vasi.

»Ali jo vidiš!« je vzkliknil Poldek.

»Joj, kako je velika!« se je začudil, sezul škornje ter zabredel v potok.

»Eno že imam!« se je pobahal Poldek, Tončku pa se je pobesil nos od zavisti. Segal je pod korenine, pod skale, dotipal je ribo, pa se mu je izmuznila.

»Ali jo vidiš, ta je pa še večja!« je zmagoslavno pomolil Poldku veliko ribo, ki se je na vso moč otepala, da bi zlezla iz Tončkovih klešč.

»Kaj boš z njo!« je z nekakim zasmehom dostavil Poldek.

»Kaj? Spekel jo bom!« se je odrezal Tonček, ubil ribo in že spet segel pod skale in korenine. Poldek ni zaostajal. Prerekala sta se in se zbadala, drug drugega sta prepričevala, koliko rib je že polovil prvi in koliko drugi.

Ura je odbila devet.

»Joj, šola!« je zagomazelo po Tončku. Materin opomin ga je v živo zarezal in nič več se ni zmenil za ribe.

»Celo uro sva zamudila!« je žalostno razodel svojo bolečino Poldku.

»E, kaj to!«

»Kako naj se izgovoriva?«

»Kako? Danes sploh ne smeva v šolo, jutri pa rečeva, da sva morala doma pomagati,« ga je učil Poldek, ki je bil že vaje takih opravičil.

Tončku ni šlo v glavo, poguma pa le ni dobil, da bi šel v šolo.

»Kam?« To vprašanje ga je grizlo in zbadalo, pa si ni znal pomagati.

»Za jabolka vem!« je namignil Poldek. »Na Miklavževih ognih jih je še polno in nihče ne pride tja!« je že vabil in Tončku je bilo kar všeč, saj so mu jabolka kar zadišala, ko je samo čul o njih.

Zdivjala sta proti ogonom, preplezala ograjo in splezala na jablano. Jabolka so bila lepa in dobra, da so se v ustih kar topila. Ko so se pa že obema upirala, sta jih natlačila še v žepe.

Spet sta morala čez ograjo. Sedaj pa je šlo že teže. Oba sta bila sita in še založena z jabolki.

Poldek se je že prekobilal in čakal Tončka, ki se je čudno motovilil.

»Joj!« je nenadoma kriknil in omahnil. Nataknil se je s hlačkami na priostreni kol.

»Boli, boli!« je tulil, pa se ni mogel sneti s kola. Visel je kot sv. Andrej na križu, z glavo navzdol.

Poldek se je ustrašil in zbežal, že ozrl se ni nazaj, le Tončkovo obupno kričanje mu je udarjalo na ušesa.

»Joj, joj, joj!« se je razlegalo prav do vasi in Tončku se je že vse vrtelo pred očmi; v glavo ga je nekaj suvalo in čudno vročino je občutil.

Slišal je ropotanje koles in spoznal je glas Miklavževega Jaka.

»Joj, joj!« je zaklical še močneje, glas mu je bil pa že utrujen, zato pa še bolj presunljiv.

»No, no! Ali se je tiček ujel?« se je pošalil Jaka, toda ko je stopil k Tončku in videl, kako in kaj je z njim, se mu je zasmilil.

»To pa niso mačje solze!« ga je prevzelo in kar se da oprezno je snel Tončka s kola.

»Kar preveč si kaznovan, no, no!« je zmajeval dobri Jaka, Tonček pa je trepetal od bolečin in strahu.

»Nič se ne boj, saj mi ni za tista jabolka. Brž teci domov, proti večeru pa pridi s košaro za jabolka.«

To je bilo Tončkovo prvo in zadnje potepanje.

Pastirček Ivan

Tja v gore, kjer je stala nizka koča, ga je vleklo neizmerno hrepenenje. Še enkrat bi rad stopal po grajskem hribu mimo planinskega znamenja, odkoder je tako prijeten razgled po prelepi cerkljanski fari. In tam, po tihi poljski poti, da bi šel še enkrat. Od tam se ljubko beli vitki zvonik stiške cerkvice in malo vstran je koča, v kočici dobra srca, ki ga silno ljubijo.

Še enkrat bi šel rad s svojo kravico Planinko na oni prostrani pašnik. Čudovito lep je od tam pogled na gorski venec naših vrhov: Kočna, Grinovec, Greben se mogočno ozirajo po širni planjavi. Seveda, najbližji in najljubši pa mu je zeleni Kroavec, tihi prijatelj njegovih otroških dni.

Toliko je hrepenenja, toliko želja, on pa ne more nikamor. V bolniški sobi leži. Že peti mesec mu strežejo bele sestre s tihimi, nežnimi obrazi. Že peti mesec mu delajo družbo otročički; čisto majhni, pa tudi tako veliki kot on sam. Rad ima vse. Saj vsi trpe, vsi so tako nebolglieni, tako ubogi, vsak junak v svojih velikih bolečinah.

On pa si želi le zdravja, da bi pohitel nazaj, nazaj v svojo planinsko vas. Glavo ima vso povito, vid mu peša in noge so tako slabe, da se mu kar zapletajo, če ostane iz svoje posteljice. Pa vse to ga ne moti, da bi ne mislil, kako bo pasel kravico tam pod sinjimi planinami, kako si bo majil piščal in kako bo v večerih prijetno, ko si bosta s staro mamo pripovedovala sto reči, ki sta jih oba doživela v teh dolgih petih mesecih, ko se nista videla.

Črna bolečina mu kljuje v nežni glavici; on pa sanja o dneh, ko bo ves zdrav in veselo vriskajoč šel po samotnih gozdnih potih v šolo in mi prinesel dišečo vejico roženkrapta iz domačega okna. Moj gorjanček Ivan! Drobnost usteca so mi tam v bolniški sobi tako vneto zatrjevala: »Gospodična, jaz vas imam rad. Veste, tako rad kot svojo mamo. In mamo imam zelo rad.«

Velike oči so se uprle v me: »Kajne gospodična, tudi vi me imate radi?« In ko sva si tako zatrdila medsebojno ljubezen, se je nasmehnil in naročil sto drobnih pozdravov za mamo in teto Francko, Metko in vso šolsko družinico.

Gorjanček Vencel ti je omajil piščal. Lepo jo je izrezljal z vso skrbjo in ljubeznijo. V duhu smo že gledali, kako naš bolni Ivan ogleduje drobno piščalko, sem pa tja skrivoma zapiska na njo, da oživi vsa bolniška soba in se potem veselo smehlja, ko ve, da je piščal iz njegove gorske vasice.

Veseli nam je bil pogled in uren korak proti bolniški sobi, saj smo komaj čakali, da razveselimo našega mladega bolnika. Ko pa smo prišli v sobo, je bilo drobno telo že zavito v belo rjuho in dih smrti je počival na bledem obrazku. Tam na nočni mizici pa je dehtel rdeči tulipan. Že mrtvemu ga je prinesla bolna sosedka, mala deklica Jelka.

Ugasnila je svetla luč, utrnila se zvezdica in v mojo gorjansko družinico je legla bridka žalost. Pastirčka Ivana ni več in njegova ljubezen je umrla. Utešeno je hrepenenje po tistem gorskem domu in po vseh njegovih lepotah.

Marija Brenčič
Ciganček poje

Ko zaigra in zavriska v objesti,
pravijo, da je škrjanček —
in ko nehá, je beraček na cesti,
beden izgnanček-ciganček.

Pesem najlepšo zapoje otrokom:
spev o kraljični zakleti,
da prisluzkujejo radostnim zvokom,
vsi za rešitelja vneti.

Iz violine glasovi kipijo —
deklíce mlade sanjavo
s tihim nasmehom na ustnih strmijo
v jasno in svetlo daljavo...

Vriskajo, vriskajo strune veselo;
pesem odmeva po vasi —
fantje junaki zavriskajo smelo:
zlati so njihovi časi!

Starčkom zapoje pa tisto otožno
o izgubljeni mladosti —
sklonijo sive glavé se pobožno
v nemi in trpki bridkosti.

Vriská ciganček in svira in poje,
poje, kot ptički čebļajo;
pa mu pri srcu hudo in težko je —
solze v očeh mu igrajo.

V joku trepečejo strune srebrne,
kot da občutijo bedo,
ki se nikoli očem ne odgrne,
ne razodene z besedo.

V hiši se kmečki odpirajo vrata
in kot podoba napuha
v njih se prikaže kmetica košata,
orže mu skorjico kruha.

Pesem utihne. Zastane mu roka,
ko se za kruhek zahvali.
Nihče ne mara cigančka-otroka;
vse ga prezira in žali.

Ko zaigra in zavriska v objesti,
pravijo, da je škrjanček —
in ko nehá, je beraček na cesti,
beden izgnanček-ciganček!

Prešernova rojstna hiša

V nedeljo, 21. maja letošnjega leta, je bila v Vrbi na Gorenjskem znamenita slovesnost. Prešernova rojstna hiša je prešla s tem dnem v last vsega slovenskega naroda. Odkupila jo je naša šolska mladina, ki je zbrala skoro tri četrtine vseh stroškov, to je 151.995 din. Poleg tega so izoršile učenke 4. razreda licejske ljudske šole v Ljubljani vso opravo iz blaga za Prešernov dom. Blago in izoršitev sta prav taka, kot sta bila v navadi v Prešernovih časih.

Slovesnosti so se udeležili zastopniki oblasti in društev, mnogo ljudstva in mladine. Gospod ban dr. Marko Natlačen je z lepim nagovorom prevzel dom v varstvo banovine.

Slovenski narod pa je z odkupom Prešernovega doma pokazal, da se zaveda samega sebe in da hoče skrbno čuvati nad vsem, kar ga spoinja na njegovo omiko.

Hafner Krista

Nočni obisk v Prešernovi hiši

Vstopite, prijatelji, slovenski pesniki in pisatelji, ki že počivate v grobu in se je vaš duh preselil v onostranstvo! Tudi vidva, Oton in Francè, se ne bojta naše družbe. Saj sta že prišteta med nesmrtnike, čeprav še živita.¹ Zelo sem vesel, da vas lahko pozdravim v lastni hiši. V življenju je nisem nikoli imel. Kot brezdomec sem begal po svetu iz kraja v kraj in iskal počitka in miru. Po smrti so mi postavili spomenik v Ljubljani. Pa vam po praviči povem, da sem se že naveličal stati tam ob frančiškanskem mostu, kjer sem v spotiko ljudem in oviram promet. V življenju sem hodil najraje ljudem s poti in nič mi ni všeč, da se jim moram zdaj po smrti nastavljati. Tudi moja muza se

je že naveličala držati tisti lavorjev venec nad mojo glavo.

Zdaj pa mi je slovenski narod postavil drug, lepši spomenik, ki mi je zelo drag. Tvoja misel, Francè,² je bila velika in lepa in

¹ Oton Župančič in France S. Finžgar sta člana slovenske akademije znanosti in umetnosti in kot taka nesmrtna, ker njihovih imen slovenski narod nikoli ne sme in ne more pozabiti.

² Franc S. Finžgar.

mene in vsëga slovenskega naroda vredna. Praviijo, da je žlahta strgana plahta. Ti pa si z dejanjem pokazal, da nekaj na žlahto daš. Predvsem pa mi je všeč, da si se s svojo mislijo obrnil ravno na mladino in mi je ona kupila ta lepi dom. V življenju sem imel otroke rad. Bonbone in fige sem jim delil in za doktorja fig so me klicali. Zdaj so mi te bonbone in fige bogato poplačali. Vesel sem

naše mladine. Prepričan sem, da bo iz nje zrastel krepak in močan rod, ki bo dal slovenskemu narodu novo rast in mu vлил novega življenja.

Kot vidim, vam je hiša všeč. Stara je, prava hiša mojega očeta, kjer sem se rodil, samo prenovljena na znotraj in zunaj in je tako zadobila lice lepega kmečkega doma. Vse v njej spominja na nekdanje čase, ko sem jaz še tu živel. Kadar zdaj gledam skozi okno, se mi zdi, da vidim svojo mater zunaj na polju, ki se sklanja nad zrelo pšenico in jo povezuje v snope. In očeta vidim, ko raven in trden hodi za plugom in reže globoke brazde v rodovitno zemljo. In svojega soseda, svetega Marka, pozdravljam, se v samotnih urah pogovarjam z njim in ga prosim, naj mi ta lepi dom varuje pred ognjem. Prosim ga pa tudi, naj varuje ves moj slovenski rod, da bo vedno stal na straži za svoje narodne svetinje.

Da, preteklost, sedanjost in bodočnost si podajajo roke v moji hiši. Iz preteklosti je hiša sama in večina stvari, ki so v njej: zibelka, v kateri sem se majhen otrok cmeril; tu je stara ura, ki je v tej hiši tiktakala ob mojem rojstvu; iz preteklosti so vrči, žličnik, leščerba, svečnik, preslica, burkle, ponev, starinska oprava, oba srebrna tolarja in srebrna šestica z letnico moje smrti.

Sedanji rod pa je hišo odkupil, jo prenovil in dopolnil z vsem, kar je v njej še manjkalo. Iz sedanjosti je tale lepa in prijazna peč,

Učenke 4. razreda licejske šole v Ljubljani pri izdelovanju oprave za Prešernov dom. Spredaj šol. uprav. K. Hafner, v ozadju razredna učit. Jožica Likozar.

ki jo je po vzorcih iz narodnega muzeja postavil v mojo hišo slovenski tovarnar. Ob tej peči se bo v zimskih večerih prijetno kramljalo in vas že zdaj vabim, da se takrat večkrat oglasite pri meni, kadar vam bo dolgčas, posebno tebe, Josip Stritar, ki si že v življenju tako rad sedel pri topli peči, jo opeval in ob njej pel pesmi slovenski mladini. Iz sedanjih dni je tudi vsa oprava iz blaga, ki jo vidite tu v hiši, vsa posteljina in vezeni prti, ki so posebno vama, Josipina in Pavlina³ tako všeč, da se ne naveličata ogledovati jo. Vse to so napravile in podarile učenke ljudske šole na Mladiki v Ljubljani kot nevestino darilo moji materi Mini Svetinovi. Vem, da bi moji materi kar vid jemalo, če bi jo mogla videti, tako je lepa; vsa kot bi morala biti v tistih časih, ko se je ona možila. Da, pridni dekličiči, kaj? V tem lepem albumu jih vidite naslikane v narodnih nošah in že zdaj kažejo, da bodo zrastle v brhka slovenska dekleta. Prepričan sem, da bodo vse tiste med njimi, ki se bodo možile, učile svoje otroke ljubiti naš slovenski jezik, spoštovati vero naših očetov in njih svetinje, naše narodne šege in običaje.

Tako prehajamo iz sedanjosti že v bodočnost, kateri je hiša namenjena. Ne mislim to hišo skopo varovati le zase. Ves narod jo je odkupil meni v spomin in last vsega naroda naj bo. Vsem, ki jo bodo obiskali, naj bo živ spomin, da bodo spoštovali vse, kar je pristno slovenskega, naj oživi v vseh smisel za žrtve v korist razvoja našega naroda, obenem pa tudi odpor zoper tujstvo, ki mnogokje izpodriva naše narodno življenje. Vsemu svetu naj bo dokaz, da Slovenci smo, da živimo in da se sebe zavedamo.

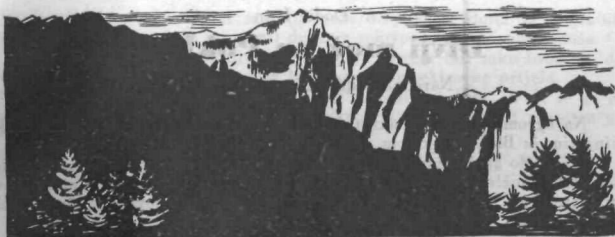
Moj duh zdaj biva v tej hiši kot njen varuh in sprejema obiskovalce, ki prihajajo od blizu in daleč. Vsakega med njimi sem vesel. Posebno pa sem vesel, kadar prihaja na obisk naša mladina. Z njo se še posebno lahko pogovarjam, ker je še polna ognja. Moja naloga je, da ta ogenj v njej razvnamem, da bo zaplattel v mogočen kres, ki bo razsvetlil vso našo domovino. Da nam bo na tej naši sveti zemlji zrastel iz mladine rod, ki se bo vedno zavedal svoje sile in vrednosti in ki bo v zvezi z bratskimi slovanskimi narodi skušal uresničiti, kar sem vam pel že pred sto leti:

»Največ sveta otrokom sliši Slave!«

³ Josipina Turnograjska in Pavlina Pajkova, slovenski pesnici in pisateljici.

Učenke, ki so izvršile opravo za Prešernov dom v narodnih nošah vseh slovanskih narodov, s svojo učiteljico.

V KRALJESTVU TRIGLAVA

Triglav

Triglav so poznali že naši davni predniki. Saj se vzdiguje med Julijskimi Alpami kakor kralj in kipi s svojimi vrhovi visoko v oblake. Že pred več kot tisoč leti so naši pradedi najbolj častili boga Triglava, ki je imel po njihovi veri največjo moč. Zato so dali tudi temu mogočnemu vrhu to ime, ker ga najbolj zasluži.

V zgodovini se pri Julijskih Alpah najprej omenja Triglav. Že zgodaj so ga natančneje poznali lovci in pastirji, predvsem pa divji lovci. Dokazano pa je, da je prišel prvi na vrh neki Nemec Willonitzer. Spremljali so ga nekateri domači lovci. Šli so iz Bohinja in prenočili v pastirskih kočah na Velem polju, dolinici pod Triglavom. Nato so šli čez južne stene na vrh. To je bilo l. 1778. Še pred Willonitzerjem pa je vzbudil zanimanje za Triglav neki Baltezar Haquet, ki je nabiral zdravilna zelišča okrog Velega polja. Nekaj let pozneje pa se je povzpel za stavo neki lovec iz Radovljice ponoči na Triglav in na vrhu zažgal otep slame, da je s tem dokazal resničnost svojega vzpona.

Na Triglav je skušal priti tudi naš pesnik Valentin Vodnik, a se je tik pod vrhom vrnil. Leta 1882. je prišel neki Sušnik prvi v zimskem času na vrh, kar je bilo takrat gotovo nekaj izrednega. Severno steno Triglava pa je najprej preplezal neki divji lovec, ko je preganjal divje kozle po pečevju. Preplezal jo je na njeni skrajno vzhodni strani. Za njim so premagali severno steno tudi nekateri Nemci, ki so si pa izbrali čisto svojo smer. Ta se po njih tudi imenuje nemška smer. Imamo poleg tega še druge smeri, kot: slovenska smer, bavarska smer itd.

Lahko si mislimo, kako so bile te ture naporne v tistih časih, ko še niso poznali nikakih priprav za plezanje in ni bilo niti sledu o kakih potih v gorah.

Na Triglav so prihajali v začetku le od bohinske strani. Mnogo pozneje so spoznali še druge dostope, iz Krme, Kota in iz Vrat.

Največ zaslug za Triglav pa si je gotovo pridobil župnik Jakob Aljaž z Dovjega. Mnogo je pomagal pri graditvi planinskih potov in koč. Obhodil je tudi dosti vrhov v Julijskih Alpah.

Posebno rad je zahajal na Triglav. Tu je dal postaviti železen stolp, ki ima po njem tudi ime.

Divji mož na Pokljuki

Narodna pripovedka izpod Triglava

Na ogromni planoti Pokljuki, ki leži pod očakom Triglavom med Bohinjskim in Blejskim kotom, je v starih časih živel divji mož —.

Marsikdo ga je videl, še več pa jih je slišalo moza vpiti: »Hoj, hoj, jaz sem dolgi mož!« Še danes se na Pokljuki imenuje gozd med Rudnim poljem in Goreljkom — Mesnovec. Tam, pravi narodna pripovedka, da so ubili divjega moza.

V Mesnovcu je trata, kjer je stala nekoč drvarska bajta. Pred njo so žgali oglarji črno kopo, naokrog pa je rasla nizka trava, bela deteljica, jagodno cvetje in svedrci. V bližini smrek pa je bilo borovniče in više bolj trde rastline s stožičastimi rdečimi cveti. Po njih so letale čebele in debeli čmrlji. Mravlje so imele tod gladke stezice. Visoka stoletna drevesa so nudila plahim srnam varno zavetje. Srne so kaj rade prihajale semkaj s svojo družinico na pašo. V pomladnih jutrih pa je prepeval tod svojo pesem divji petelin in si brusil svoje krivce. —

V bajto na Mesnovcu je zahajal divji mož, ki mu pravimo v Gorjah tudi »dolgi mož«. Ta je pokradel, kar mu je prišlo pod roko. Večkrat je odnesel drvarjem suhega »drverja«, če ni dobil drugega, ker samemu se ga največkrat ni ljubilo nabirati. —

Ljudje so ga večkrat videli v bližini Gabrja in v okolici Bratovlje peči. Rad je jedel in pil, če je le kje kaj dobil. Porasčen je bil po vsem telesu.

Nekoč je ponujal drvarjem, če mu preskrbe kruha od ene peke, toliko suhega zlata, kolikor bo tehtal kruh. Dejal jim je: »Imelo ga bo sedem rodov zadosti.«

Kar mu je ugajalo, je najrajši kar sam vzel. Kadar je le mogel, je oprezno prilomastil v bajto in kaj odnesel.

Neki drvar je imel pri sebi v bajti tudi svojega otroka, ker po ženini smrti ni vedel kam

z njim. Divji mož mu je ukradel tega otroka. — Mož je bil zaradi tega zelo žalosten. Sklenil je, da bo ubil divjega moza, če mu le pride pred oči. Večkrat je medtem obiskal divji mož bajto, le da drvar ni vedel, kako naj uspešno napade tega kosmatinca.

Drvar si je izmislil zvijačo. Pred ognjišče v bajti je položil tnalco, ki jo je oblekel v svojo ponošeno obleko. Hlačnici je potlačil v usnjati dokolenki, na vrh suknjiča pa je poveznil star klobuk. Vse to je bilo videti, kot da leži ob ognjišču sam drvar. Sam pa je zlezal na istje, t. j. na tramovje nad ognjiščem, kjer drvarji suše drva, da lepše gore. Čakal je, kdaj bo pritacal divji mož. —

Ko je zaslišal lomljenje trhljadi pred bajto, je zavohal divjega moza. Ta je stopil v bajto in pričel tipati na videz mrtvega drvarja.

»Ga že imam,« je dejal sam pri sebi divji mož. Hotel je pograbit tnalco. V tem času pa je zamahnil drvar s sekiro in ubil divjega moža.

Da se je sekira prijela divjega moža, je morala biti tako brušena, da se je brus vrtil proti brusaču, ker bi se ga sicer sekira ne prijela.

Drvarji so ga namreč že prej večkrat napadli s sekiro, ki pa se ga ni prijela in se jim je zato posmehoval. »Pameten si bil, še bolj pameten pa je bil tisti, ki te je naučil.«

V takem slučaju je pobegnil pod Bratovljo peč, kjer se je izgubil v gorskih škrbinah.

* * *

V Krmi je živel drvar, ki je samotaril. Divji mož mu je včasih pomagal pri delu, zlasti pri podiranju starih mecesnov. Za Veliko noč pa je šel drvar Martin domov v Gorje, kjer je imel svojo družinico. Divji mož mu je naročil, naj nikar ne prinaša s seboj »žegna«, še manj pa mu ga sme ponuditi, ko se vrne. —

Drvar pa je doma vzel precej žegnanih jedil in ko se je vrnil nazaj v Krmo, je ponudil tudi divjemu možu nekaj potice. Ta se je namrdnil, mastno pljunil in dejal: »Sedaj me boš videl pa samo še enkrat v svojem življenju, ko boš v smrtni nevarnosti.« Izginil je, kot bi se vdrl v zemljo.

Drvarja je začelo skrbeti, kako bo sam podiral stoletna drevesa. Tudi ni vedel, kaj se bo pripetilo, da bo v smrtni nevarnosti.

Čez nekaj dni je drvar sam podiral srednje veliko drevo. Nesreča je hotela, da je drevo padlo na drvarja. Mož bi gotovo umrl, da ni v tem hipu pristopil divji mož in odstranil deblo ter potegnil drvarja na varno. Rekel je: »Sedaj me pa ne boš nikoli več videl.«

Izginil je proti Debeli peči nad Krmo. Dobri ljudje so spravili drvarja Martina na njegov dom.

* * *

Divji mož je živel svoje dni tudi na Obranci na Mužaklji. Nekoč se je dogovorilo pet mož, da ga pojdejo loviti. Med njimi je bil tudi kmet Leskovec iz Vintgarja. Šli so proti bivališču divjega moža. Vsi razen Leskovca so bili oboroženi. Leskovec pa je bil tudi tako hraber, da je upal iti po svoji grapi, medtem ko so drugi hodili skupaj.

Sredi gozda pod Obranco pa je nenadoma stopil pred Leskovca divji mož. Leskovec se ga je tako ustrašil, da je v strahu komaj izustil: »Saj te jaz ne jagam!« — Divji mož ga je pustil v miru in šel svojo pot. —

* * *

Gorjanski drvarji so nekoč sekali vrh Mužaklje zaraščen gozd. Vedeli so, da v bližini biva divji mož. Ker jih je bilo več, so ga klicali po imenu: »Herigar, herigar, oglasi se!« Divji mož se je oglašil vrh Krme pri Kleku. Njegov odgovor: Uhu, uhu! je odmeval daleč naokrog.

Tako so možje zvedeli, kje se klati ta čas divji mož. — Sklenili so, da ga ujamejo. Zvabili so ga v neko staro drvarsko bajto. Več močnih drvarjev se je spravilo nadenj in so ga zvezali. Ko so ga vlekli skozi Gorje, jih je prosil, naj ga izpuste. Obljubil jim je, da jim bo povedal, čemu počiva na gorjanskem pokopališču toliko ljudi.

Zrahljali so mu vezi in mu obljubili, da ga bodo izpustili. Divji mož jim je rekel: »Zaradi urokov.« Drvarji so bili s tem odgovorom tako zadovoljni, da so »Herigarja« takoj izpustili.

Ko so se dobro zavedeli, kaj jim je povedal, ga je hotel eden vprašati, kaj pomaga zoper uroke. — V tem je divji mož izginil, ne da bi vedeli kam. —

Tako so Gorjanci še dalje umirali za uroki. —

Fr. Bajt

Delo in Lenoba

Lenoba se je na vse pretege in z neverjetno gibčnim jezikom zaletavala v Delo:

»Nespametnež! — Delaš in se trudiš od jutra do večera, kakor da bi hotelo živeti na vse večne čase. Jaz pasem lenobo, a živim bolje kot ti. Stavila bi, da te preživim.«

»Pa staviva,« je odgovorilo Delo. »Časa imaš preveč, modrejša si od mene, pa vendar sprejem tvojo ponudbo.«

Lenoba je rekla: »Ti boš delalo, zaslužek bo moj; za plačilo boš pa dobivalo ostanke moje hrane.«

Globoko je vzdihnilo Delo. Z železno voljo in vztrajnostjo se je oprijelo dela. Vsakdanji zaslužek je prinašalo Lenobi, ki je vse božje dneve ležala na mehkem divanu in se mastila in redila. Delu je dajala le drobtinice, ki so padale z njene mize.

Delu so zaradi pomanjkanja hrane in trdega dela začele moči pešati. Lenobino sitnarjenje in zbadanje ga je tiralo v obup. Hotelo se je že vdati. Vendar pa je zaupalo v božjo voljo in se s poslednjimi močmi oprijelo dela. Z možato vztrajnostjo in potrpežljivostjo je pričakovalo konec borbe.

Zgodilo pa se je, da Lenoba od lenarjenja ni mogla več jesti. Vrglo jo je na posteljo in neki nenavadni duh se je širil okoli nje.

Delo je imelo odslej več hrane. Vidno so mu naraščale moči. Ko se je nekega večera trudno in znojno vrnilo z dela, je našlo Lenobo v zadnjih zdihljajih. Komaj slšno reče Lenoba:

»Premagalo si me! Stava je tvoja! Zaradi preobitega ležanja mi je začelo gniti drobovje... Umiram...«

In Delo je dobivalo odslej vso hrano.

Prijateljem živalic

Lansko leto je naš list prinašal v vsaki številki po nekaj nasvetov mladim vrtnarjem in sadjarjem, vrtnaričicam in cvetličaricam. Močno smo bili zadovoljni, ko so nam mladi bralci in bralke »Vrtca« sporočali, da z zanimanjem prebirajo in tudi praktično uveljavljajo navodila. Srčno nas veseli, če smo na ta način vzbudili v vas zanimanje in smisel za praktično vrtnarstvo, sadjarstvo in cvetličarstvo.

Letos pa bomo še prav posebno razveselili tiste naše mlade prijatelje, ki imajo veselje in ljubezen do reje malih živali. Priobčevali bomo sestavke o reji domačih kuncev, kokoši, gosi, rac, golobov, psičkov, mačic, papigic itd. Opozarjali bomo na napake, ki jih rejci zagreše pri zreji malih živali, pisali o hlevčkih in pravilni prehrani ter sploh o vsem, kar bo važno in potrebno. S slikami vam bomo nazorno pokazali, kaj in kako lahko sami naredite z majhnim trudom in stroški, da bodo živalce lepo uspevale in da boste z njimi še prav posebno veseli in zadovoljni. Prav tako in še bolj pa bomo veseli in zadovoljni tudi mi, ako boste naše nasvete pridno prebirali in jih seveda, kar je glavno, tudi praktično uveljavljali. Želimo vam, da bi imeli z rejo domačih živali prijetno zaposlitev, pa tudi gospodarsko korist.

Leopold Paljk:

»Tudi pri nas bomo redili zajčke!«

Gospod učitelj neke ljubljanske ljudske šole je peljal dečke na kratek popoldanski poučni izlet na Rožnik. Kot telički, ki jih spusti kmet privkrijo na pašo, so se podili mladi mestni fantički po poteh in stezah, ki držijo k Marijinemu svetišču na vrh hribočka. Spotoma so se za malo časa ustavili pri piscu teh vrstic. Z gospodom učiteljem sva namreč stara znanca iz šolskih let. Če se pa ustavi pastir, se mora ustaviti tudi čreda. Ker sem imel prav takrat na vrtu opravek s svojimi živalcami in je gospod učitelj brž zaslutlil, da utegnejo vzbuditi tudi v otrocih zanimanje, me je naprosil, ako si smem z otroki ogledati mojo prutninarsko in kunčjo »farmo«. Vesel sem jim to dovolil. »Mirno! V vrsto po dva in dva!« je ukazoval gospod učitelj, in že so se mi bližali.

»Joj, zajčki!« Ko bi se bili dogovorili, so vsi naenkrat zaklicali.

Pojasnim jim, da so to domači kunci.

»Seveda, udomačeni divji zajci,« pripomni eden izmed učencev.

»Ne boš, Jaka! Motiš se. Domači kunci ne izvirajo od divjih zajcev, pač pa od divjih kuncev, ki jih pa ni več v naših krajih, četudi je njihov pradomovina Južna Evropa, in sicer Španija ter Balearski otoki v Sredozemskem morju. Odtod so se namreč razširili po vsej Evropi in tudi po drugih delih sveta. Ponekod so jih sicer že popolnoma iztrebili, drugod pa prebivajo še v ogromnem številu. Na Poljskem, v Nemčiji, v Belgiji, na Francoskem, pa tudi v Južni Evropi in po otokih Sredozemskega morja delajo kmetom na polju in v sadovnjakih ogromno škodo. Zlasti na nekaterih grških otokih in celo v Avstraliji mrgoli kuncev, ki so postali že prava nadloga za tamkajšnje kmetovalce. Divji kunci se namreč silno naglo množe. Kunčja samica skoti na leto sedemkrat, vsakokrat do 8 mladičev. V štirih letih bi število potomcev naraslo že nad milijon — seveda če bi ostale vse živalce pri življenju. Divji kunci živijo pod zemljo v rovih kot pri nas krti in lisice. Zanimiv je nanje lov z ukročenimi belimi podlasicami, ki spadajo v vrsto dihurjev in jih tamkajšnji prebivalci rede zaradi lova

na divje kunce. Podlasica smukne v rov in spodi ven kunca, ki ga lovec ujame v nastavljeno mrežo. Na Angleškem love z belimi podlasticami celo podgane. Zanimivo, kaj ne? Pa preidimo k stvari. Domači kunci so torej udomačeni divji kunci, kot n. pr. domače gosi, race, kokoši itd. Res da jim pravimo kratko zajci ali domači zajci, kar pa — kot zdaj veste — ni popolnoma prav. Domačih kuncev je sto in sto najrazličnejših pasem. Imamo prav velike in do 10 kg težke kunce, ki jih imenujemo velikane, dalje srednje težke in lahke pasme. Redimo jih zaradi mesa in kože. Nekatere kunčje pasme nam dajejo prav dragoceno krzno. Imamo pa tudi kunce, od katerih dobivamo najfinejšo volno.»

»To so pa angorci,« se oglasi droben fantek. »Pri nas jih imamo. Oče jih vsak teden z glavnikom počese in volno spravi.«

»Res je. Angorce ali svilence redimo največ zaradi volne. Kilogram angorske volne stane do 400 din. To so že lepi denarci. Seveda nam da odrasel kunec komaj 30 dkg volne na leto. Le prav redke živali dajo nekoliko več. Od treh dobro negovanih angorcev dobimo okroglo 1 kg najfinejše volne na leto.«

»Hej, Jožal! To si pa velja zapomniti,« šepne dolgin sosedu in modruje dalje: »Trije angorci dajo 400 din, 30 angorcev pa celo 4000 din.«

»Čemu pa uporabljajo to volno?« se oglasi dolgin, ki je stal bolj v ozadju.

»Iz angorske volne pletejo najrazličnejše predmete, kakor: nogavice, rokavice, puloverje, spodnje perilo, kape itd. Ker so izdelki iz angorske volne izredno topli, jih nosijo bolniki, ki trpe na revmatizmu, trganju in prehladih.«

»S čim pa hranite kunce, g. učitelj?« vpraša učenec, ki je z vidnim zanimanjem poslušal razgovor.

»Različno. Od spomladi do jeseni jim dajem sočno zelenjavo. Najrajši jedo regrat in deteljo, pa tudi trpotec in koprive. Krmim jih seveda tudi s kuhinjskimi ostanke, n. pr. s krompirjevimi olupki, ki jih pomešam z otrobi. Na vrtu oberem peso, repo, zelje, ohrovt; narujem korenje in ga jim dam. Kunci niso prav nič izbirični in pojedjo vse, kar dobé, še celo plevela se ne branijo. Prav vse jim gre v slast. Zato me pa tudi prehrana kuncev od zgodnje spomladi do pozne jeseni skoraj nič ne stane. Pozimi jim seveda dajem seno, korenje, repo in peso. Za priboljšek dobe tu in tam pest ovsa in skorjico suhega kruha.«

»Naša mamica pa meče kuhinjske ostanke kar na smetišče,« se oglasi fant in še dostavi: »Prosil bom očeta, da mi dovoli postaviti v drvarnici hlevček, v katerem bom redil domače kunce in jih pridno krmil.«

»Prav imaš! Le hitro se nam pridruži kot umen kuncerejec in verjemi mi, da boš imel z živalcami prav prijetne ure,« ga spodbudno nagovorim. »In tudi vsi vi, ki imate priliko, da lahko postavite na vrtu ali na dvorišču hlevček, se poprimite z veseljem in ljubeznijo reje domačih kuncev. Za to ni treba veliko denarja. Treba je le nekaj dobre volje in praktičnega znanja, pa boste dosegli uspehe, ki jih boste veselili vi in vaši starši.«

Dečki so me nato še spraševali to in ono. Zadovoljen sem jim pojasnjeval, kar so želeli vedeti. Tudi sem jim dejal, da bom naprosil g. urednika »Vrtca«, da mi bo odločil prostor v listu, kjer bom z veseljem priobčeval krajše sestavke o pravilni negi in prehrani malih živali. Dečki so bili navdušeni in so mi obljubili, da bodo zelo radi brali takšne sestavke. Prav tako tudi želim, da bi zlasti v mladini na deželi, kjer so prilike za rejo malih živali še mnogo ugodnejše kot v mestu, vzbudil veselje do reje, da bi tako že otroci sami v zgodnjih letih postali iz ljubiteljev tudi gojitelji malih živali.

Joža Vovk

Kako so Zaplankarji luno gasili

To vam je bil dan za Zaplanke, kakršnega ne pomnijo niti najstarejši vaščani. Zaplanke so obogatele za novo pridobitev — in po čigavi zaslugi, vas vprašam? Saj ni nobenega dvoma. Ata župan Teleban so bili tisti, ki so omogočili Zaplankarjem, da se je pri njih kakor pri vseh naprednih ljudeh ustanovilo prepotrebno društvo za gašenje ali kakor temu društvu povsod pravijo: »gasilsko društvo«.

In tisto nedeljo je bilo gasilsko slavje. Na smete misliti, da je bil to kak miš-maš, ne, to je bilo slavje, ki bi zaslužilo, da ga prenašajo vse radijske postaje. A Zaplankarji so skromni. Niso hoteli tega. Sami zase so napravili veselico in pol. To je bila namreč prva gasilska veselica novoustanovljenega »Gasilskega društva Zaplanke«.

Pomislite samo in predstavljajte si ata župana z njegovim trebuščkom v gasilski uniformi! Pa kaj to! Vsi vrlí možje in fantje v svojih uniformah. Pa tudi to še ni nič posebnega. Milostljiva gospa županja, gospa Telebanova s klobučkom na glavi in sedeča poleg zaslužnega svojega moža! To, to! Da ste jo videli, kako je sedela! Za svoje sosede se kar zmenila ni, ker je imela samo ena to čast, da je bila pokroviteljica tega slavnega slavlja.

Sicer je pa bilo kakor na vsaki veselici. Pili so in jedli, godce so imeli, starejši so modrovali, mlajši so se vrteli, zdaj pa zdaj je veselo ozračje presekal gromovit vrisk. Veselje je raslo od trenutka do trenutka in vsi so se čudili, zakaj se niso že prej spomnili, da bi ustanovili gasilsko društvo, saj to je nekaj tako imenitnega. Toda ata župan že vse uredi o pravem času, slava mu! Zato so ga pa tudi pri priči izvolili za načelnika, a nikakor ne samo zaradi zaslug, marveč tudi zaradi izrednih sposobnosti, ki jih je že ponovno in ponovno pokazal.

Na večer, ko je veselje že prikipelo skoraj do vrhunca, so ata župan zapovedali muzikantom, naj za nekaj časa prenehajo, ker žele še nekaj povedati zbranemu občinstvu. Takoj so vsi razumeli, kaj se pripravlja, in so se zgrnili okrog mize, kjer sta sedela gospa županja in gospod župan. Nagnili so ata župan še čašico in potem se dvignili in stopili na stol, kajti slišati jih mora vsakdo!

»Zaplankarji moji, gasilski tovariši!« so vzklíkili in vse je potihnilo. »Srce mi poskakuje od veselja, ko vas gledam, kako ste veseli in navdušeni za naše novo društvo. Prepričan sem v dno duše, da bo to društvo, ki smo ga po moji zaslugi (medklic: Tako jel!) ustanovili, prineslo nam novega poleta in novega zagona v življenje. Gasilec mora biti vsak hip pripravljen, da se žrtvuje, da pomaga, da gasi, če kje nastane ogenj. Bog nam je prizanašal in več let v naši vasi ni še nič pogorelo, a s tem še ni rečeno, da ne smemo ustanoviti gasilskega društva. Danes, še nočoj, še v tem trenutku lahko nastane požar in morali bomo zapustiti veselo družbo in iti na pomoč bližnjemu, morali bomo gasiti. Morda se to ne bo zgodilo, a pripravljeni bodimo vsak čas, da stečemo s svojo brizgalno in s svojimi

rokami kamor koli, kjer bi le potrebovali naše pomoči. Šele tedaj, ko bo res prišel tak trenutek, šele tedaj, pravim, se bo pokazala naša pripravljenost. Srečen sem, da smo tako lepo pričeli, in moja želja je, da bi to navdušenje, ki danes gori v vas, ne ugasnilo, ampak raslo in nas podpiralo v težkem in odgovornem delu za našo pomoč bližnjemu. Bog vas živi, slavni gasilci, dvigam ponovno svojo čašo in vas kličem k složnemu delu!»

Val navdušenja in ploskanja se ni hotel poleči, tako so bili vsi veseli in ponosni na svojega župana in na svojega gasilskega načelnika. Spet so zapeli in godci so udarili, da so se vsi začeli vrteti. Le ata župan so sedeli in z zadovoljnim obrazom gledali svoje podanike, ki so še vedno vzdikali

svojemu županu in načelniku. Gospa županja se je kar topila od sreče. Čez čas se je pa sklonila k svojemu možičku in mu šepnila na uho:

»Kaj meniš, ljubi možiček, kdaj boš pa dobil kakšno odlikovanje, ker si ustanovil gasilsko društvo?«

»Ljuba moja,« pravijo ata župan, »malo potrpi, to ne gre tako hitro. To še ni nič, če sem društvo ustanovil, in zato še ne dajejo odlikovanj. Morali se bomo pač najprej izkazati, potem pa ne rečem, da bi ne padla kaka kolajna tudi na moja junaška prsa.«

»To se pravi, da bi morali nekje zares gasiti.«

»Kakopak, zares bi morali gasiti, potem bom pa dobil odlikovanje.«

»Veš, tako bi bila ponosna, če bi ti imel kako odlikovanje. Župan si, pa nimaš še nobene medalje. Oh, ko bi vsaj kje začelo goreti, da bi se izkazali, potem praviš, da bi dobil odlikovanje.«

»Seveda, tega bi bilo treba.«

Tako se je menila s svojim možem in gospa županja si je neizrečeno želela, da bi nekje začelo goreti, kjer koli, da bi bil potem njen mož odlikovan in bi nosil zlato kolajno.

Počasi se je začelo mračiti in dan se je nagibal k večeru, najslavnejšemu večeru, kar so jih Zaplanke kdaj doživele. Veselje ni hotelo ponehati, vse je vrelo in človek bi mislil, da bodo Zaplankarji znoreli od veselja in navdušenja.

Nenadoma je pa med petje in veselje kakor strela udaril strašen klic: »Goriii, goriii...!«

Vse je v hipu potihnilo za nekaj trenutkov in veseli obrazi so se zresnili. Potem se je začelo beganje sem in tja in nekdo je pritajeno vprašal: »Kje gori?«

»Ljudje božji, ali ne vidite? Hrib, naš hrib gori na drugi strani!«

Vse oči so se zazrle tja v Zaplankarski hrib, nad katerim je žarelo, kakor da bo vsak čas sonce vžšlo. Da, strah in groza, nekje gori, gotovo je to sam hrib, ki gori na drugi strani. Oblaki nad hribom se spreminjajo v žarki luči, ogenj mora biti res velik, strašen.

»Tak, kaj zdaj zijate, zijala zijalasta? Zdaj bomo šli gasit!« je nekdo vzkliknil in stekel po vasi.

»Gasit, gasit, gasit!« je odmevalo po vasi in začeli so tekati, vsak je že imel svoje naročilo zaradi prevoza brizgalne, vode, cevi, gasilnega orodja, gasilnih oblek in tako dalje. Nastala je zmešnjava, kričanje vsevprek, zlasti ženske niso našle sape, najprej zaradi strahu pred ognjem, potem pa zaradi prevelikega vpitja.

Kajpak ata župan Teleban niso zaostajali za drugimi, kajti hoteli so dokazati, da so samo oni zmožni poveljevati in voditi tako težko in odgovorno delo. Malo so gledali okoli sebe in niti obraza niso spremenili, strahu sploh poznali niso. Saj bi bil strah v tem trenutku lahko usodnega pomena, tudi majhna neprevidnost ali prenagljenost bi znala delu mnogo škodovati. Zato so pa ata župan Teleban čisto mirno, skoraj potihlo delili povelja in nadzirali, če gre vse v redu, in hvala Bogu, šlo je.

Gospa županja je pa nepremično sedela za mizo pri svojem kozarcu in se smehljala.

Prišla je mimo Bobkova žena in ko jo je videla, kako zadovoljno sedi, se je ustavila pred njo in ji rekla: »Za božjo voljo, gospa, kako morete biti tako mirnodušni, ko gori, vi pa sedite tako zadovoljno? Ali vas prav nič ni strah? Jaz se pa vsa tresem, za hribom je naš gozd in lahko nam ves pogori!«

»Jaz se pa prav nič ne bojim. Hvala Bogu, da je le začelo goreti, zdaj, tako upam, bo že šlo v redu.«

»Kaj? Vam se pa še prav zdi, da gori, in zdaj pravite, da bo že šlo v redu, samo da je goreti začelo!«

»Res, pogledjte, pogasili bodo in potem bo v časopisih, kako so Zaplankarji korajžno gasili in moj mož bo dobil odlikovanje, ker je prvi pri gasilcih. Tvoj bo pa drugič dobil, vsi naenkrat ne morejo!«

Bobkova žena je naredila tak obraz se ji je nos povesil, da bi ji najrajši od same jeze in zavisti spraskala oči. Ta je pa lepa, županovi gospe se zdi vseeno, če še nocej vse Zaplanke pogore, samo da se bo potem ona bahala z moževo medaljo! Brž je šla po vasi in pripovedovala neverjetno storijo vsem sosedam in vse so pihale od jeze nad županovo gospo. To je pa res neumno. Kaj pa če je v svojem pohlepu in častiželjnosti sama dala zažgati hrib samo zato, da bo njen mož dobil odlikovanje, čeprav sam še gasil ne bo, samo ukazoval drugim in se sprehajal okrog njih. Fej jo bodi, babnico grdo!

Ženske so ropotale po vasi, na potoku je bilo pa že vse živo. So že privlekli tja svojo brizgalno, merili in stikali cevi. Vzbudil se je dvom, ali bo nesla brizgalna vodo čez hrib, in soglasno so sklenili, da mora. Na vsak način, saj ni tako visoko, brizgalna pa tudi ni taka kakor bezgove. Priprave so šle h koncu, nad hribom je pa žarelo in nad smrekami so viseli rdeči oblaki. Res strašno mora goreti, ves hrib z druge strani gori. Nič se ne smejo obotavljati, vsak trenutek, ki je zamujen, pomeni tisočake škode...

»Zdaj!« so ukazali resno in rezko ata župan in curek je švignil kvišku. Prvi curki vode so zadeli še v smreke v hribu, naslednji so se pa že dvignili visoko v zrak in srečno pristali na drugem bregu. Imenitno je šlo. Štirje krepki možje so držali cev, okrog njih je vse migalo. Curek se je svetil v žarkih. Ženske so stale nekoliko v ozadju in jeza se jim je že nekoliko ohladila. Poslušale so in splošno mnenje je prevladovalo, da se v resnici sliši šum, ko voda za hribom pada naravnost v ogenj.

Čim bolj so gasili in čim več vode je frčalo na drugo stran hriba, tem močnejše se je ogenj svetil. Nič huđega, ga bodo že ukrotili. Samo

če v potoku vode zmanjka? To bi bilo pa kaj nerodno. Sicer bodo pa prej ogenj ukrotili.

»Pa ta čudni smrad, to je pa res grozno...« je rekel nekdo.

»Saj nič ne smrdi! Kdo pa pravi, da smrdi?«

»I no, smodi se tam zadaj, pa smrdi po ognju. Cmari se nekaj. Tak ogenj, prijatelj božji, pomisli vendar, pa nos nastavi, pa boš videl, kako smrdi. Tako-le smrdi, če ves gozd gori...«

In začeli so dvigati nosove in skupno so ugotovili, da res smrdi, kakor da bi se nekaj smodilo. Kakopak, tak ogenj, ves hrib v ognju — pa bi ne smrdelo, saj vse vprek gori z zemljo vred.

Od potoka proti vasi so se zaslišali zategli klici: »Vode! Vode bo zmanjkalo. V potoku samo še curlja...«

Zdaj je vse spreletela groza. Kako naj gase? Brez vode ne bo šlo. Zdaj se bo ogenj širil, čez hrib bo prišel in vso vas bo uničil. To bo žalostno. Saj je ogenj vedno večji, vedno bolj se žari nad hribom. Ali je bila vsa voda iz potoka samo kakor pljunek na drugo stran hriba?

Nihče ni vedel, kaj naj store, ali naj gredo kar domov in naj znosijo vse iz hiš in rešijo, kar se rešiti da? Toda ata župan Teleban niso kratke pameti in niso omahljivi kakor drugi Zaplankarji. Na brzgalno so stopili in ukazali z mogočnim glasom: »Po škafe! Iz vodnjakov nosite vodo pod brzgalno in ogenj bomo ukrotili. Vsi in urno! Na pomoč!«

Spet je zašumelo, zapele so črpalke pri vodnjakih, iz kuhinj in kapnic so nosili vodo. Tekali so vse vprek s polnimi škafi in vsakdo je do potoka že pol škafa vode polil, ker se mu je tako mudilo. Vsi mokri so letali in upanje jih je priganjalo, upanje, da so vendar rešeni požara. Ata župan so res modri kakor nihče na svetu! Prosim vas, komu bi pa prišlo na misel, če zmanjka vode v potoku, da je rešitev potem tako preprosta in lahka, kakor so ukrenili gospod župan?

Nazadnje so bili vsi upehani in vsi premočeni in nekateri so se že bali, da bo še v vodnjakih pošla voda in da bo ves trud zastonj. Tudi atu županu Telebanu so šli lasje že nekoliko pokonci, kajti lahko bi se zgodilo da bi se ogenj kljub njihovi modrosti razširil in pridirjal nad Zaplanke, potem pa seveda zbogom Zaplanke in zbogom ata župan in zbogom odlikovanje. To slednje se je tudi gospe županji zdelo najhujše. Pristopila je k svojemu zaskrbljenemu možu in ga povprašala:

»Ti, ali z odlikovanjem ne bo nič, če vas pogori?«

»Ne vem,« so žalostno rekli ata župan.

»Moral bi upoštevati, saj si se veliko trudil, ogenj je pač tako velik, da se kaj drugega ne da narediti...«

Tedaj je pa nad hribom zažarelo z vso močjo in vsi so pričakovali, da se bo plamen zdaj zdaj dvignil čez hrib.

Najprej se je prikazalo nekaj čisto rdečega, kakor majhen ognjen zubelj. Gasilci so pomerili cevi nanj, a vode ni bilo več...

»Zgubljeni smo...« so tarnali vsi vprek in začeli na tihem obupavati. Zdaj bo vsega konec, zdaj bodo pogorele Zaplanke...

Tisto rdeče nad hribom je raslo in se večalo in v nekaj minutah se je nad hribom smejala v vsem svojem razkošju polna luna. Zaplankarji so strmeli vanjo kakor na odrešilno zvezdo in nepopisno veselje je zavladalo, ker ni nikjer gorelo, ampak je polna luna vzhajala izza hriba. Zdaj bodo torej tudi Zaplanke ostale cele.

»A kako smo mogli biti tako grozno neumni, da smo šli luno gasit?« je nekdo vprašal.

»Pijani smo bili,« je odgovoril prvi.

»Ne, pijani nismo bili,« je rekel drugi. »Res je bilo tako, kakor da bi gorelo.«

»Nič ni bilo tako, kakor da bi gorelo, saj se še kadilo ni in nič ni šumelo, ko je voda padala na ogenj. Ampak ata župan so vsega krivi, ki so nas spodili gasit,« je rekel tretji, ki ni pri volitvah volil Telebana za župana.

»Nič niso ata župan vsega krivi,« je rekla Bobkova žena. »Gospa županova je vsega kriva, ker je hotela na vsak način imeti odlikovanje za svojega moža. Saj mi je sama rekla, da bodo ata župan zdaj dobili medaljo in kako prav se ji je zdelo, da gori. Ona je vsega kriva!«

»Tako je, tako je!« je završalo.

»Nič ni tako!« so rekli ata župan, ki so se že naveličali neumnosti, ki so jih Zaplankarji klatili zaradi te nesrečne polne lune. »Bom povedal, kako je. Jaz sem vedel, da ne gori, vedel sem, da je luna zadaj, a sem hotel samo preizkusiti naše vrle gasilce, če bodo pripravljeni, da zapuste veselico in gredo požrtvovalno na gasilsko delo. Slava in čast našim gasilcem, to prvo preizkušnjo ste res imenitno prestali. Dobro smo gasili, pokazali smo, da se ne bojimo, če bi gorel ves hrib z Zaplankami vred. Slava vam!«

»Slava!« je odjeknilo čez hrib in proti luni, ki se je smejala vsem Zaplankarjem in silni modrosti ata župana Telebana.

Spisi Durekovega Jurčka V javnost dal Franjo Lincek

DURKOV JUREK PIŠE DOMAČO NALOGO

Gospod učitelj je dal učencem čez nedeljo tole domačo nalogo: »Kako je pri nas doma.«

Durek Jurek je sedel k mizi ter napisal naslednji spis:

— Pri nas doma imamo hišo. V njo pridemo skozi vrata in skozi okno lahko gledamo ven. Jaz lahko pridem v hišo tudi skozi okno. Pod mizo ima oče škornje, s katerimi lovi mati miši. Miši imamo precej. V skrinji imajo mlade, in sicer na očetovi suknji. Dobro je, da oče tega ne ve. Sosedov hlapec mi je dejal, naj jih nesem na trg, lepe denarje da dobim zanje. Malo bom še počakal, da zrastejo. V kuhinji imamo tudi ščurke. Mati jim pravi: »Presneti pukoži!»

Pukoži so imenitni muzikantje! Na večer sedejo na rep in zapiskajo na prste. Naš oče ni navdušen za njihovo muziko. Včasih vzame baklo ter jim hoče posmoditi mustače. Ali pukoži so urni. Na mah so v luknji in ko leže oče nazaj v posteljo, so že zopet zunaj ter igrajo kot prej. Takrat reče oče:

»Tristo zelenih, če ne boste tiho, vas vse podrgnem!«

Malo se zmenijo pukoži za očetove besede. Mirno godejo naprej in očka kar piha, tako je jezen. Pukoži se tudi radi kopljejo, in sicer v mleku. Včeraj sem videl dva, kako sta plavala po mleku. Tisti, ki ima debelo glavo, je bil prvi. Toda ko je priplaval na rob, ga je oče zadavil in vrgel kuram.

Ali pukož še ni bil mrtev. Z nogami se je prijel kuri za kljun ter ji splezal na glavo. Tedaj je prišel petelin in je zgrabil pukoža za vrat. Stresel ga je in ga vrgel v travo. Tam je našel pukož luknjo in se skril v njo. Ker ga še do sedaj ni ven, ne bom dalje pisal o njem.

Mačke ni bilo doma, zato o njej ne morem pisati. Imamo tudi kravo, ki pa pogleda samo včasih v hišo, kadar ji kažem sol. Drugače spi v hlevu. Kadar pričakuje oče teleta, gre tudi h kravi spat. Odejo vzame s seboj. Prej smo imeli dve odeji, a ko je bil zadnjič stric pri nas, je odnesel eno. Oče je bil takrat zelo hud in je rekel:

»Falot nemarni, naj mi še enkrat pride k hiši, pa ga namlatim, da bo črn!«

Od takrat strica ni več blizu. Gotovo noče biti črn. Pač pa ga je obiskal pred kratkim oče in mu odnesel črno suknjo.

Sedaj je črn oče, kadar jo obleče. Stric pa mu na cesti vedno kaže pesti. Teta ni tako huda in mu kaže samo jezik.

Na pustni torek se napravi naš oče za pustnjaka. Pravi, da se izplača. Če ga boste, gospod učitelj, kje videli, tisti je, ki ima eno hlačnico belo, drugo pa zeleno. Ali izdati me ne smete, sicer mi oče navije uro! Jutri me ne bo v šolo, ker me bo bolel zob in bom pri sosedu obiral češnjke. Zato pa pridem v torek pol ure prej, da ne bo zamere.

Na Repoluskovi vrbi imajo srake mlade. Če hočete, vam jih par prinesem. Mlade srake so zelo dobre in se dajo marsikaj naučiti. Potem še v torek ne pridem v šolo, bom šel po srake. —

KAJ VEM O JUGOSLAVIJI

O Jugoslaviji vem veliko, ker je velika. Na našem zemljevidu ni velika. Lahko bi jo pokril z vrečo, ki jo ima oče za krompir. Okoli Jugoslavije je rdeča meja. Tudi okoli naše njive je meja, a ni rdeča. Našo mejo oče hitro pokosi, potem pa se jezi sosed. Zadnjič se je hudoval:

»Hudirja, mari misliš, da je meja samo tvoja, moja pa ne?«

Ko sem vprašal gospoda učitelja, kdo kosi državno mejo, mi je pokazal s prstom krog na sredi čela. Koga je mislil s tem, ne vem.

Če bi šli po meji okoli Jugoslavije, bi nas zelo bolele noge. Oni teden je šel moj oče na semenj v Ptuj, plemensko prase je rekel da bo kupil, in ko je prišel nazaj, je dejal:

»Sapralot, se vleče pot! Kmalu bi bil izgubil noge. Komaj sem jih še vlačil za sabo.«

Okoli Jugoslavije, je dejal, ni neumen da bi hodil. Prašiča je prodal spotoma. Tri kovače je zaslužil. V Jugoslaviji imamo hribe in doline. Hribi so vedno višji kakor doline in kjer je hrib, ni doline. Na našem zemljevidu so hribi rjavi kakor naša mačka, ki jo je lani odnesel konjederec. Zdaj imamo sivo. Doline so zelene pobarvane, ker raste tam trava. Tiste trave naša krava ne bi žrla.

Imamo tudi reke, ki so polne vode. Reke tečejo naprej in če reka obstoji, ji pravimo jezero. Preko jezera lahko plavamo. Naš ribnik ni jezero, ampak mlaka, ker še pujski pridejo na drugo stran, ne da bi plavali. Jaz pa znam plavati v našem ribniku. Na spodnji strani zemljevida vidimo morje. Morje je velika voda, ki je vedno mokra. Preko vode je napisano: Jadransko morje. Rib ne vidimo na zemljevidu.

Cuckov Mihec je delal luknje v zemljevid, da bi našel ribe. Pa jih ni. Po morju plavajo ladje. To so velike škatle, ki v njih sede ljudje in potniki. Včasih se pelje preko morja tudi kakšna žival ali ptič, ki gre na obisk k stricu v Ameriko. V Jugoslaviji je veliko živali. Pri nas je največ vrabcev. Na morju ne raste žito, ampak valovje, ki ga goni veter kakor naš klopotec na tepki.

Na zemljevidu vidimo tudi bele pike. To je sneg, a ni mrzel. Na takem snegu stoji Triglav. To je gora s tremi glavami. Zelo rad bi jo videl. Moj oče pravi, da je videl nekoč tele z dvema glavama. Triglav pa ima tri glave, najbrž tudi telečje. Na Triglav hodijo ljudje, ki radi gledajo navzdol in se jim ne moti. Naš sosed ima na češnji strašilo, ki tudi gleda navzdol in se mu ne moti.

Imamo tudi ceste in železnice, kjer vozijo kolesarji in strojevodje. Moj pokojni stric je bil strojevodja leta in leta. Nekoč pa ga je prijel in je pri Zidanem mostu pognal vse skupaj v Savo. Sam je splaval na breg, kjer so ga pokopali. Od takrat ni več živ. Letala so preširoka in ne morejo voziti po cesti. Zato se zaletе in skočijo v zrak kakor škorci, če zagledajo Sultana. Tudi jaz bi rad letel po zraku.

Moj oče pravi o sosedovi Barbi, kadar je hud nanjo, da sede ponoči na metlo in leti po zraku. Škoda, da je še nisem videl.

Vasi in mesta so zaznamovana v Jugoslaviji s pikami in krogi. Naša vas nima pike, a je večja kakor vsi krogi skupaj. V velikih krogih so visoke šole, ki imajo več nadstropij. Tam se uče učenci za zdravnike in profesorje. Po šoli ni tam nihče zaprt. Tudi klečati ni treba zdravnikom in profesorjem. Ko dobi zdravnik odpustnico, si kupi naočnike in lahko puli zobe. Zadnjič je izpulil zdravnik mojemu očetu dva zoba. Bila sta črna kakor krta in sta smrdela po tobaku. Tobak sade tam, kjer ni fižola. Nekateri sade tudi pivo in mu pravijo hmelj. Moj oče sadi samo krompir in koruzo. Mati pa nastavi vmes zelja in fižola. Takrat se oče zmeraj jezi:

»Vrste se drži in ne skači po njivi kakor mlado žrebel!«

Več pa ne vem. Se bomo še učili dalje.

KAKŠEN POMEN IMA MORJE ZA NAS

Morje ima za nas velik in lep pomen. Ako je komu vroče, lahko skoči v morje in se shladi. K morju hodijo tudi tujci ter skačejo v vodo. Tudi soli si lahko natlačiš pri morju. Sol je jako koristna reč in se rabi vsepovsod. Pri nas se veseli soli najbolj krava in tista telica, ki smo jo lani prodali. A tudi naš oče jo ima zelo rad.

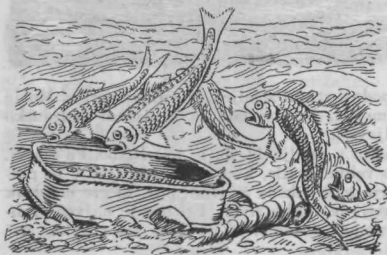
Vsak dan si nareže redkvice in čebule. Potem zmeša vse skupaj in močno posoli. Ko to naredi, sede k mizi ter reče:

»Primojdunaj, to bo menažal!«

V morju so tudi ribe. To so ribe, ki jim sol ne reže v oči. Ko se odebele, poskačejo v škatlice in gredo v trgovine. Takim ribam pravimo sardine. Zadnji petek je oče kupil škatlo sardin. Strašno so smrdle, ker niso bile več žive. Zato je oče lepo prijel vse skupaj in pognal sardine s škatlo vred

trgovcu v glavo, da so letele ribe po vsej trgovini. Strašno žal mi je bilo za škatlo. Rad bi bil napravil iz nje hlev za hrošče ali pa bi jo bil napolnil z guilimi breskvami ter jo prodal Matevžku za marmelado. Matevžek je malo neumen in kupi vse, kar je skrito v škatli.

Po morju priplava tudi kava iz Amerike. Mleko zraste doma. Zato nima

morje zanj nobenega pomena. V morje tečejo reke, da se ne posuši in da se ribe ne zadušijo. Lahko bi tudi prišel hud veter ter bi odpihal vso sol v Afriko. V Afriki žive zamorci in so črni kakor saje. Zanje ima morje velik pomen, ker se lahko umivajo, sicer bi bili še bolj črni. Naš gospod učitelj pravi, da so zamorci zato črni, ker jim je vroče. A to najbrž ne bo držalo. Umivajo se premalo, mrcine! Klofutarjev Cencek je prišel zadnjič z umazanim nosom v šolo. Pa ga je naš učitelj odgrnil s ščetko, da je imel nos rdeč kakor zrela češnja. Ako bi imeli zamorci našega učitelja, to bi videli, kje je pes doma! Škoda, da je vmes morje in učitelj ne more tja!

Morje je tudi važno za tiste, ki ne vedo, kje se začne suha zemlja in kje voda. Iz morja pridejo k nam tudi megle ter napravijo dež. Ako se dež ustraši, se stisne in postane toča. Toča lahko napravi mnogo škode, ako ji pravočasno ne uideмо. Dež kaj rad dirka po gorah in pride v doline. Tam se zakadi v reke ter teče nazaj v morje. Pri nas doma steče dež v mlako in ne pride nikdar več v morje. Kajti v mlaki ga popijejo race in tudi kure.

Na morju ni rac, ker bi jih grizla sol v noge. Mojega očeta sol ne grize v noge. Silno je je navajen. Kajti ne soli si samo redkvice in čebule, ampak tudi vodo, ki si v njej umiva noge. Ako bi ne bilo predaleč, bi si lahko hodil umivat noge v morje. Zato je morje zelo važno za tiste, ki stanujejo ob morju in si lahko namakajo noge v vodi.

Morje vleče tudi luno nase. Zato je ne smemo gledati, kadar jo vidimo. Lahko bi nas potegnila v vodo, kjer bi nas zgrabil za noge morski rak. Kadar se luna naveliča morja, mu obrne hrbet. Takrat lune ne vidimo ter jo lahko brez skrbi gledamo.

V morju živi tudi velikanska riba kit. Kit je bojda tak, da bi z repom ubil pol fare, če bi mogel. V šoli smo se učili, da je v starih časih šel prerok Jona k morju. Pa ga je zagledal kit. Zinil je gromozansko in je preroka požrl. Ali prerok Jona je bil mož na pravem mestu! V želodcu je zgrabil kita za vrat in čez tri dni ga je vrgel na suho. Ako bi bil jaz v kitovem trebuhu, bi ga s pipcem suval v čreva. To bi ga jezilo in bi gotovo urno splaval na suho ter pobegnil v gozd. Tam bi si izvrtal luknjo iz njegovega trebuha in bi ušel. K morju pa ne bi več šel, ampak bi ga gledal od daleč.

Šolska modrost

Korist kravje kože.

Učitelj: »Kaj veš o koristi kravje kože?«

Učenec: »Koža drži kravo skupaj, da ne razpade.«

Iz česa nastane megla.

Učitelj: »No, Tonček, ali mi veš povedati, iz česa nastane megla?«

Tonček: »Iz zvezd, gospod učitelj.«

Učitelj (se zavzame): »I, lej ga, kako to?«

Tonček: »Saj ste nam zadnjič dejali, da se človeku, ki dolgo časa gleda v zvezde, zamegli pred očmi.«

Račun z ulomki.

Učitelj: »Kaj dobimo, ako prerežemo krompir na štiri enake dele?«

Učenec: »Štiri četrtine.«

Učitelj: »Dobro! In če te četrtine zopet razdelimo, kaj dobimo potem?«

Učenec: »Krompirjevo solato.«

Krista Hafner

Palček Peter

I.

Bilo je jesensko jutro, lepo kot sama nebeška glorijsa. Na travi so se bleščale rosne kapljice, v zraku pa je škrjanček drobil svojo pesmico.

Palček Peter je korakal po poljski stezi v šolo. Kar zagleda na ozarrah murenčka, ki se je sončil pred svojo luknjico in veselo cvrčal.

»Kaj delaš?« ga je vprašal Peter.

»Pojem,« je odgovoril murenček in se zasmejal. »Potem bom pa še plesal.«

»Kaj pa, ali v šolo nič ne greš?«

»Ne. Kaj bi v tesni sobi sedel in v bukve zijal, ko pa je zunaj tako lepo. Norec bi bil, kdor bi kaj takega delal.«

»O, saj tudi meni danes šola nič ne diši.«

»Kaj pa potem tiščiš vanjo, če ti ne diši? Raje se k meni usedi in z mano zapoj. Tako nama bo krajši čas.«

Petru je bilo murenčkovo vabilo všeč. Snel je šolsko torbico, jo položil na travo kraj murenčkove luknjice in se usedel nanjo.

»Zdaj bova pa zagodla in zapela,« je rekel murenček in napel svoje strune.

Peter je prikimal in se junaško postavil pred murenčka. Nato pa sta zagodla in zapela poskočno pesmico:

Trilili, tralala,
pesa, repa, kumara,
trilili, tralala,
pol sveta za groša dva.

Takrat je prišel po ozarrah cigan Malhar. Ustavil se je, poslušal lepo godbo in ko sta naša pevca prenehala s svojo pesmico, je vprašal:

»Kdo pa zna tako lepo peti?«

»Jaz,« se je pobahal Peter.

»Potem pa kar z menoj! Meni je treba takih pevcev,« je rekel cigan Malhar, zgrabil Petra v pest in ga stlačil v malho.

Murenček je ostal sam na ozarrah in gledal za ciganom, ki je urno korakal preko polja.

Zlate bukve

Tinka je bila prvič v šoli, ko je imela pet let.

Ni je prignala tja dolžnost, saj je bila še premlada; tudi pravice do nje še ni imela. Le častihlepnost jo je že v teh letih speljala v hram učenosti.

Zlate bukve!

Da, v tistih časih so imeli na vsaki šoli zlate bukve. V te bukve so prišli vsako leto najboljši in najpridnejši učenci.

Tudi Tinkin brat Tone je bil tisto leto v zlatih bukvah.

In vse počitnice so Toneta zlate bukve obdajale kot svetla gloriola.

Prišel je štrancarjev stric. »Kako je, fant, si izdelal?«

»Seveda sem. Saj sem v zlatih bukvah.«

In stric mu je podaril groš.

Prišla sta s Tinko k Boltičevi teti.

»Kako si se učil v šoli?« je vprašala Toneta.

»Dobro. V zlatih bukvah sem.«

In zopet je padel groš.

Srečala sta Miklavževega gospoda.

»Hej, fant, kako je bilo v šoli?«

»V zlatih bukvah sem.«

To pot je kanila cela desetica.

Zlate bukve, zlate bukve!

Vse dni so preganjale Tinko, še ponoči je sanjala o njih.

In sklenila je, da mora tudi ona v zlate bukve.

Da, v zlate bukve. Toda pot do njih je držala preko šole.

Nekega dne, potem ko se je šola že znova pričela, je rekla Tonetu:

»Tudi jaz bi rada v zlate bukve.«

»Počakaj! Ko boš v šolo hodila, pa boš prišla vanje, če boš tako pridna kot jaz.«

»Jaz bi rada že zdaj v šolo.«

»Zdaj si še premajhna.«

»O, saj sem že velika.«

»Pa si še premlada.«

»Veš kaj, vzemi me jutri s seboj.«

Tone je neverno in prestrašeno pogledal.

»Ali se norca delaš?«

»Ne, prav zares mislim.«

»Iz tega ne bo nič. Vsa šola mi bo osle kazala, če te pripeljem.«

»Dam ti svojo piščalko.«

Piščalka je bila Tinkin največji zaklad. Za božič jo ji je prinesel brat Peter iz mesta. Na tri glasove je pela in je bila skrivna Tone-tova želja.

Pogledal je Tinko, pomislil pa odkimal:

»Ne. Tudi za piščalko ne.«

Tudi za piščalko ne! V Tinki se je vse podrlo. Pa le za hip. Ni odnehala.

»Pojdem pa sama.«

»Šaj ne znaš.«

»Za teboj pojdem.«

»Samo poskusi.«

»Bom. Prav gotovo bom.«

»Pa nimaš bukev. Za šolo je treba bukev.«

»O, te že dobim,« se Tinka ni dala odgnati. »Polno podstrešje jih je.«

»Pa te bo farovski petelin, če boš šla sama.«

Farovski petelin! Tinki je zastala sapa. Na tega ni pomislila. V župnišču so imeli hudega petelina, ki se je rad zaganjal v ljudi. Posebno otroke je imel na piki. Tinka se ga je bala kot živega hudobca.

Pa tudi kljub temu petelinu je sklenila, da bo šla v šolo.

Drugi dan je bila že navsezgodaj napravljena, umita in počesana. V omari je poiskala sestrine mašne bukvice. V njih so bile tri svete podobice. Tinki so bile vseč in jih je kar pustila, kjer so bile. Zraven pa je bil v bukvicah tudi suh šopek: nageljček in roženkravt. Tinka je oboje vrgla med smeti.

Čudna je bila tisto jutro Tonetova pot v šolo.

On je hodil spredaj, Tinka pa dvajset korakov za njim. Včasih se je Tone ustavil, se obrnil in zažugal Tinki. Takrat se je tudi deklica ustavila in se obrnila proti domu. Toda kakor hitro je Tone nadaljeval svojo pot, se je za njim pomikala tudi Tinka. Vse grožnje so bile bob v steno.

Še farovski petelin je ni ustavil.

Res je za hip počakala, ko je prišla do župnišča. V strahu je pregledala dvorišče, če je kje huda grdavš, ki je vsak hip pripravljena, da skoči vanjo in ji skavsca obraz. Naj ga ji skavsca! Kri bo tekla, skelelo bo, ampak v šolo bo pa le šla.

Pa petelina ni bilo. Vsaj tisti hip ga ni bilo. Seveda, če bo stekla, se bo najbrž prikazal od kod in se zagnal vanjo! O, ta petelin je bil zahrbtn! Poznala ga je.

Pa naj se zažene!

Tinka se je pokrižala: »Sveti križ božji, ti meni pomagaj!« in je stekla mimo župnišča, kar so ji noge dale.

Vse je šlo po sreči. Nič petelina. Toda tudi Toneta ni bilo nikoder več. Že je izginil v šoli.

Preplašena je stopila Tinka v šolsko vežo. Mašne bukvice je krčevito stiskala v rokah.

V veži je bilo troje vrat. Katera držijo v razred, kjer je Tone?

Tone, Tone! Tinka ga je potihem klicala in ga v srcu prosila, naj se kje prikaže, naj jo popelje s seboj v razred.

Pa ni bilo Toneta. Pač pa so se čez nekaj časa odprla neka vrata in v vežo je stopil učitelj. Tinka ga je poznala.

»O deklica, kaj bi pa ti?«

»V šolo sem prišla.«

»V šolo? Koliko si pa stara.«

»Pet let!«

»Malo premlada si še. Letos še počakaj. Še preveč ti bo šole.«

»Pa ne. Tudi naš Tone je notri.«

»Torej Toneta bi rada? Kar poglej, če je pravi notri.«

Odprl je vrata in Tinka je zmagoslavno vstopila v šolsko sobo. Prvi hip se ji je vse zameglilo pred očmi.

V razredu je bila grobna tišina. Vse oči so se za hip uprle v Tinko. Pa že je prišlo iz prve klopi:

»Hej, Tone, saj to je vaša Tinka. Menda je pote prišla.«

In ves razred je izbruhnul v smeh.

Tinka sama ni vedela, kako je prišla iz šole. Le jezni Tonetov obraz je videla pred seboj in dvojje rok je začutila, ko so jo vlekli iz razreda skozi vežo in postavile na cesto.

»Glej, da izgineš. Doma bova pa že obračunala,« je še slišala Tonetov glas in potem je bila sama na cesti.

Farovška dekla, ki je prišla takrat mimo, jo je našla vso objokano in jo peljala domov. Doma se je skrila in je vse dopoldne ni bilo na spregled. Skrivala se je posebej še potem, ko je prišel Tone iz šole. Pa jo je vseeno našel in je pošteno obračunal z njo. Bunke so kar deževale po ubogi Tinki, da je milo jokala in sveto obljubljala, da ne pojde nikoli več v šolo.

»Zakaj jo tepeš?« je prav sredi najhujšega obračunavanja prišla mimo sestra Marjanica.

»V šolo je šla za menoj, da so se mi vsi smejali. Tri dni mi bodo osle kazali.«

»Prava reč. Zdaj jo pusti.«

»Pa tvoje mašne bukvice je vzela s seboj.«

To je pograbilo Marjanico.

»Moje mašne bukve! Kdo ti je pa dovolil? Kje jih imaš?

»Tukaj.«

Tinka jih je privlekla iz žepa.

Marjanica jih je vzela, prelistala, pa se ustavila pred Tinko.

»In šopek? Tudi šopek je bil notri. Kje je zdaj?«

»Saj je bil suh. V smeti sem ga vrgla.«

»V smeti!« Marjanica je rekla samo to in zamahnila z roko. Tinki se je zablisnilo pod očmi.

To so bile Tinkine prve šolske bolečine.

Drugo leto pa je šla v resnici v šolo in je tudi v resnici prišla v zlate bukve.

Anica Lebar

Kaj pripoveduje naša muca

Že devet dni sem bila na svetu, pa še nisem odprla oči. Deseti dan pa sem spregledala. Videla sem, da sem v mehkem senu na svislih. Poleg mene je ležala moja mamica in dve moji sestrici: ena bela in ena črna. Jaz pa sem bila že takrat taka, kakor sem danes: črna z belimi lisami; le majhna, čisto majhna sem bila.

Naša mamica je na vso moč skrbela za nas. Vsako jutro nas je lepo umila in počesala. Če nas je zeblo, smo se pri nji pogrele. Le za malo časa nas je zapustila vsak dan, da je dobila zase kaj jesti.

Najlepše pa je bilo, kadar smo se igrale. Kako pripravna igračka je bil mamin rep! Kako urno je švigal sem in tja, da ga nikoli nismo moge ujeti. Skakale smo za njim, dokler se nismo popolnoma upehale.

Ko smo bile že malo zrastle, nas je mamica večkrat pustila same.

Nekega dne smo se igrale z drobnimi bilkami. Zdaj se odpro vrata na svišli in s krikom planejo trije dečki v seno. Hitro smo prenehale z igro in skočile v naš domek. Toda dečki so nas že ugledali in kriknili: »Mucke, mucke!« Pograbili so nas in odnesli. Nič ni pomagalo, da smo na vso moč pihale. Praskati takrat še nismo znale.

Nesli so nas v kuhinjo mali deklici, ki nam je takoj postavila

skledico mleka na tla. Toda me še nismo znale jesti. Deklica nam je pomakala gobčke v mleko. Kmalu pa smo se navadile in smo z jezikom lokale. A strahovito nam je bilo dolgčas po mamici; na ves glas smo jo klicale, pa je ni bilo od nikoder.

Čez dolgo časa sta prišla gospodar in gospodinja s polja domov in otroci so jima pripovedovali o nas. Hitro sta poklicala hlapca. Ta je vrgel obe moji sestrici v košaro s pokrovom in je odšel. On se je vrnil, a mojih sestic ni bilo več. Sama sem ostala in sem sedla pod ognjišče ter klicala zdaj mamico, zdaj sestrici.

Proti večeru je mamica prišla. Pa kako žalostna je bila! Vse popoldne nas je iskala. Ko me je zagledala, je hitro skočila k meni in me pobožala: »Da imam vsaj tebe!«

Gospodinja ji je dala mleka, a mamica se ga ni dotaknila. Imela je vse kaj drugega v mislih. Ko se je zmračilo, me je odnesla nazaj na svišli, prav pod streho, da bi me nihče ne našel. Ko sem zaspala, je mamica odšla in vso noč iskala moji sestrici, a zaman.

Tam gori se mi je prav dobro godilo. Pri špranji sem lahko pregledala celo dvorišče. Kokoši so brskale tam in velik pes je ležal pred svojo hišico. Mamica je tudi tu prav ljubeznivo skrbela zame.

Nekega dne je rekla: »Poskusi, če se znaš že sama umiti in počesati!« Poskusila sem in — res sem znala. Od tedaj sem to delo vsak dan sama opravljala.

Kmalu nato mi je zopet rekla mamica: »Veš, vsakdo na svetu mora delati. Ti moraš človeku koristiti s tem, da boš miši lovila, in jaz te bom naučila.« In je odšla ter prinesla živo miško v gobcu. Pa jo je spustila, da je nekoliko tekla, in jaz naj bi jo ujela. A miška je bila tako hitra in bi bila gotovo ušla, da je ni mamica s taco pritisnila k tlom. — Kmalu me je naučila mamica vseh umetnosti.

Toda ona ni več dolgo živela. O, kako mi je bilo hudo za njo. Po njeni smrti je gospodar dobil drugo mačko, ki je samo stikala po shrambah. Zato jo je gospodinja napodila od hiše. Jaz pa sem postala prava naslednica svoje mamice. Vsak dan pa si mislim: »Kako dobro, da me je mamica tako zgodaj naučila mojega dela. Zato me imajo zdaj vsi ljudje radi!«

DRAGI BRALCI IN BRALKE »VRTCA«!

Mnogi dopisniki in dopisnice »Vrtca« poročate o veselih in žalostnih dogodkih življenja. Naj vam tudi jaz poročam o žalostnem dogodku na naši šoli na Črnučah.

Bližal se je konec šolskega leta. Med letom je potekalo življenje na naši šoli zelo lepo in v redu. Posebno smo bili veseli, ko smo dobili novo šolo. Blagoslovili smo jo 4. septembra 1938.

Proti koncu šolskega leta pa nam je zbolel naš predobri gosp. upravitelj Znidarčič Rudolf, ki ima mnogo zaslug, da imamo novo šolo. Prav za prav je bil že dolgo bolan, a kljub temu je poučeval in vodil šolo skoro do zadnjega. Nekaj dni pred koncem šolskega leta ga je napadla zavrtna bolezen in je po operaciji umrl.

Za vsakega je imel dobro besedo. Kjer koli je mogel, je rad pomagal. Zato tudi ni imel sovražnika ne med mladino pa tudi ne med našimi starši. Kot blisk se je raznesla žalostna novica in naša srca so zatrepetala v žalosti.

Iz bolnišnice so ga pripeljali z rešilnim avtom še živega skozi Črnuče, kjer so ga nekateri učenci še videli v vozu. Nato so ga odpeljali v Kamnik, kjer so ga položili na mrtvaški oder.

V torek, 27. junija, smo se odpeljali z vlakom v Kamnik. S postaje smo odšli pred hišo, kjer je ležal gospod upravitelj. Zbralo se je mnogo ljudstva, znamenje, kako je bil priljubljen med ljudmi. Mnogi smo ga šli tudi pokropit. Nato smo čakali pred hišo žalosti in se postavili v vrsto. Kmalu so prišli s krsto in odšli smo na pokopališče na Zalah. Najprej so opravili mašniki svoje molitve. Sledila sta dva govora. Najprej je govoril gospod učitelj, nato še učenka iz 5. razreda. Govor učenke se je glasil takole:

»Naglo Vas je Bog odpoklical iz naše srede v večnost. Prenehalo je biti Vaše plemenito srce. Vaša duša je poletela tja, to upamo, kjer je naša prava domovina, kjer prejemajo pravični plačilo za dobra dela. A mi, Vaši učenci, smo prihiteli semkaj, da spremljamo Vaše izmučeno truplo na zadnji poti v hladni grob.

Tu stojimo ob Vaši krsti.

Komaj tri tedne je, odkar smo se veselili z Vami tu v lepem Kamniku na izletu. Smehljali ste se nam, nas zabavali in nas navduševali za povzdigo gospodarstva in lepoto naše zemlje. Kako vesela je bila tista naša pot. Tedaj ni nihče slutil, da ležete kmalu v črno jamo.

Živo nam je pred očmi, kolikokrat ste prišli v šolo med nas otroke, vedno prijazni, ljubeznivi, dobrotni in odpustljivi. Kako veselo ste nas učili in dvigali v izobrazbi, da bi postali dobri in omikani ljudje.

Že hudo bolni ste nam zidali novo šolo. Radostno ste nas prvič peljali v nove šolske prostore.

In še in še ste nas učili, prav do zadnjega, četudi Vam je življenje viselo na niti. A mi, otroci, tega nismo vedeli, nismo umeli. Še žalili smo Vas in Vam delali težave. V imenu vseh šolarjev Vas prosim, odpustite nam to! Bilo je nepremišljeno.

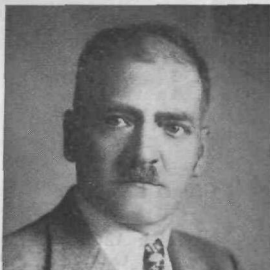
Dobri gospod upravitelj! Ob Vašem odprtem grobu se poslavljamo črnuški otroci od Vas za vedno. Naša srca so žalostna.

Ni več Vas ne bomo videli v naši šoli.

Nikoli več ne bomo poslušali Vaših lepih besed. Tisočero se Vam zadnjič zahvaljujemo za skrb in ljubezen, s katero ste vlivali v naše otroške duše znanje in srečo.

Bog Vam vračaj s tem, da v večnosti »zajamete najgloblje spoznanje — Njega, samega ljubega Boga. — Osrečevali ste nas, naj da Bog Vam za plačilo večno srečo zlatih nebes!«

Nato smo zapeli v slovo gospodu upravitelju dve pesmi: »Vigred« in »Gozdič«.

Dragi gospod upravitelj!

Sladko počivajte pod lepimi Kamniškimi planinami, ob čisti Bistrici, v dragi naši slovenski zemlji!

Zbogom!

Petrič Helena,
učenka 5. razreda.

Trdi orehi

1.

Izračunaj (Francè)

$$\begin{array}{rcl}
 8 + 4 & = & 65 - 50 = \\
 1 + 0 & = & 42 - 36 = \\
 16 + 2 & = & 82 - 58 = \\
 12 + 7 & = & 51 - 45 = \\
 3 + 3 & = & 46 - 34 = \\
 5 + 6 & = & 93 - 78 = \\
 1 + 0 & = & 19 - 18 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl}
 4 \times 5 + 2 & = & 45 : 3 = \\
 3 \times 4 - 8 & = & 72 : 12 = \\
 4 \times 2 + 2 & = & 432 : 18 = \\
 4 \times 6 - 3 & = & 576 : 24 = \\
 5 \times 3 + 1 & = & 1920 : 128 = \\
 4 \times 4 - 5 & = & 2369 : 2369 = \\
 3 \times 3 - 8 & = &
 \end{array}$$

Rešitev je v dobljenih številkah —
če jih pravilno bereš.

2.

Ocene iz računstva (Francè)

Babnik 3	Kušlan 2
Brezar 2	Kalin 5
Bolè 4	Lisjak 2
Beznik 3	Medved 1
Čepon 3	Porenta 4
Grahor 5	Sodnik 3
Intihar 3	Udir 1

3.

Učenci in učenke (Francè)

Navinšek	Anton
Rogelj	Otilija
Česnik	Nikolaj
Iglič	Katarina
Inkret	Valentin
Ravnik	Tinček
Cengle	Alojzij

4.

Posetnica (Francè)

Dujo Lenušček,
Lesce

5.

Posetnica (Face)

Josip V. Krek,
Moste

Kaj je ta mož po poklicu?

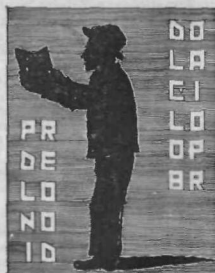
6.

23. V. ob 6ih

Bled-Pokljuka (Face)

Padavin 5 mm
 Temperatura 6 stopinj
 (merjeno 23. t. m. ob 5ih)

7.

Rdeči križ vabi

V zgodovini nastopajo včasih trenutki, ki narodnim organizacijam nalagajo prav posebne dolžnosti. V vrsto teh organizacij spada brez dvoma Rdeči križ, ki deluje v miru in v vojni v blaginjo trpečega ljudstva. Danes je nastopil tak čas, ko si moramo prizadevati, da je naša prva državna človekoljubna ustanova na vse pripravljena.

Kaj je Rdeči križ?

Na to vprašanje ne moremo primerneje odgovoriti, kakor z besedami nedavne spomenice holandskega Rdečega križa, iz katere navajamo te lepe misli:

»Jaz sem Rdeči križ. Ustanovila me je človeška milosrčnost. Moj namen je dobrota, ljubezen, usmiljenje. Jaz sem angel varuh človeštva. Ne poznam nobenega razločka med plemeniti, narodi, verstvi. Sejem samo seme plemenite čednosti — nesebičnost! Moj smoter je, da napravim ljudi dobre. Moje delo ne pozna počitka. Hodim po svetlobi, ne bojim se teme in ne skrbé me ovire in težave. Odklanjam vojno. Bojevnikom lajšam rane. Prinašam jim tolažbo. Skrbim za padle v vojni. Pomagam ranjenim. Povijam jim rane in blažim jim bolečine. Pokopavam mrtve junake in varujem njihove grobove. Hodim po vseh domovih. Bivam v bolnišnicah. Nobena nevarnost me ne odvrača pred nalezljivimi boleznimi. Obiskujem bolnike. Pomagam invalidom in tolažim vse druge nesrečnike. Prijatelj sem in dobrotnik vseh narodov. Moja pomoč sega preko morja do najbolj oddaljenih krajev. Pomagam vsem narodom, ki so trpeli v vojni. Vsi narodi me spoštujejo. Pod mojo zastavo se zbirajo milijoni ljudi, pripravljeni za vsako žrtev. Varuh sem človečanstva. Moje znamenje je križ, znamenje Odrešenika sveta, simbol ljubezni. Jaz sem Rdeči križ. Pristopite v moje vrste vsi, ki imate dušo in plemenito srce! Tako naj Vam Bog pomaga!«

Tako bi mogel delati tudi naš Rdeči križ, če bi se ga oklenil ves narod, da ga naredi za resnično narodno organizacijo.

Kaj pričakuje Rdeči križ danes od Tebe?

Rdeči križ danes prosi Tebe, prosi mene, prosi vse domoljubne rojake, ki jih ne veže vojaška dolžnost — posebno naše žene in dekleta — da se priglasé pri odboru Rdečega križa v svojem kraju za prostovoljno službo v primeru elementarne nesreče, epidemije, posebno pa za primer vojne. Take vrste službe bi bile: upravno-računsko delo v bolnišnicah, ambulantah, postajah za prvo pomoč in drugih napravah Rdečega križa, dalje za razna druga dela pri omenjenih ustanovah, kakor za kuhanje, pranje, snajenje in službo v skladiščih, za izdelovanje perila, za sprejemanje in oskrbo beguncev, za zbiranje darov v denarju, v pridelkih in izdelkih itd.

Pridi, vsako dobro delo je plemenito, dvakrat plemenito, če je storjeno v ljubezni revežu, siroti, bolniku, ranjencu, beguncu.

Priglasí se pri odboru Rdečega križa v svojem kraju takoj! Vsaka pomoč nam je dobrodošla!

Ti, ki moreš Rdeči križ tudi gmotno podpreti, postani njegov redni član in plačaj mesečno za njegove plemenite namene po 2 din. Kdor more več žrtvovati, naj nakloni Rdečemu križu prostovoljne prispevke na naš račun šte. 11.862 pri Poštni hranilnici v Ljubljani. Če nisi premožen, pristopi kot podporni član z mesečnim prispevkom 50 par. Ako naj Rdeči križ izpolnjuje svoje dolžnosti, mora imeti na razpolago zadostna denarna sredstva! Zato ne odlašaj in stopi v naše vrste, ko Te vabijo naši poverjeniki. Razumevaj vzvišene naloge društva Rdečega križa in pomagaj jih izpolnjevati!

Današnji čas mora vzbuditi v vsem narodu zavest, da je treba vse sile žrtvovati organizaciji, ki deluje v korist vsega naroda!

V Ljubljani, junija 1939.

Dravski banovinski odbor društva Rdečega križa
kraljevine Jugoslavije.